

KULTTUURIYMPÄRISTÖINVENTOINTI PUROLAN ASEMAKAAVA-ALUEELLA

Annukka Rajala
Vaasan kaupunkisuunnitteluvirasto
Kesäkuu 2006

SISÄLLYS

1. Kulttuuriympäristöinventointi Purolan asemakaava-alueella	3
1.1 Inventointityö	3
1.2 Rakennusperintö ja kulttuuriympäristö	4
1.3 Kulttuuriympäristön säilyttäminen	4
1.4 Maisemarakenne	5
1.5 Kasvillisuus	6
1.6 Edvininpolku	6
2. Purola asuinalueena	9
2.1 Purola	9
2.2 Purolan kehittyminen	10
2.3 Maantieteellisten muutosten vaikutus elinoloihin	14
2.4 Elinkeinoja Purolassa	16
2.5 Purolan ampumarata	16
3. Purolan kulttuuriympäristölliset ominaisuudet	18
3.1 Rakennukset	18
3.1.1 1800-luvun rakennukset	18
3.1.2 1900-1920-luvun rakennukset	19
3.1.3 1930- ja 1940- luvun rakennukset	23
3.1.4 Jälleenrakennuskausi 1945-1949	25
3.1.5 Rakennukset 1950-luvulla	27
3.1.6 Rakennukset 1960-luvulla	28
3.2 Otteita Purolassa sijaitsevistä rakennuksista	30
3.2.1 Kuistit	30
3.2.2 Ulkorakennukset	32
3.3 Muut rakenteet	34
3.3.1 Kiviaidat ja –pengerrykset	34
3.3.2 Vanhat kaivot	37

1. KULTTUURIYMPÄRISTÖINVENTOINTI PUROLAN ASEMAKAAVA-ALUEELLA

Vaasan kaupungin XXIII kaupunginosaa, Purolaa, asemakaavoitetaan. Kaavoituksen yhteydessä on arvioitava, miten suunnitelman toteuttaminen vaikuttaa kulttuuriympäristöön ja maisemaan. Asemakaavatyöhön liittyen Purolan kaava-alueella tehdään kulttuuriympäristöinventointi, joka luo pohjan näille selvityksille. Selvitystyö tehdään yhteistyössä Pohjanmaan maakuntamuseon kanssa.

1.1 Inventointityö

Purolan kulttuuriympäristöinventoinnin lähdemateriaalina käytettiin olemassa olevia selvityksiä, vanhoja karttoja ja rakennuspiirustuksia sekä kirjallisuutta. Dokumenttitietoja täydennettiin haastatteluilla ja maastokäynneillä.

Inventoinnissa pyrittiin selvittämään, miten Purola on asuinalueena kehittynyt ja millaista elämä on aikoinaan alueella ollut.

Kiinteistörekisteritietoja tutkimalla saatiin selville, milloin alueen rakennukset on rakennettu. Rakennusvuosien perusteella valittiin inventointikohteet. Rakennuksista kaikkia ei ollut tarpeen inventoida, vaan inventointi keskittyi rakennuksiin, jotka oli rakennettu ennen vuotta 1942. Tämän jälkeen rakennetuista kohteista otettiin esimerkkejä vuoteen 1960 saakka.

Rakennusinventoinnin lisäksi huomioitiin myös muut kulttuuriympäristölliset kohteet, kuten kiviaidat ja vanhat kaivot sekä kulttuurimaisemat.

Kiitos Maakunta-arkistolle, Vaasan kaupungin keskusarkiston Liisa Siltaselle, Vaasan kaupungin rakennusvalvonnalle, Pohjanmaan maanmittaustoimistolle sekä Pohjanmaan maakuntamuseon Kaj Höglundille avustanne inventointityössäni. Kiitokset myös Edvin Hevonkoskelle, Jussi Kankaalle sekä tietenkin Purolan asukkaille!

Vaasassa 7.7.2006

Annukka Rajala

1.2 Rakennusperintö ja kulttuuriympäristö

Kulttuuriympäristöllä tarkoitetaan kokonaisuutta, jonka muodostavat rakennettu kulttuuriympäristö eli rakennusperintö, kulttuurimaisema ja muinaisjäännökset.

Rakennettua kulttuuriympäristöä eli rakennusperintöä ovat rakennukset ja rakennetut alueet sekä erilaiset rakenteet, kuten tiet, sillat tai majakat.

Rakennettu ympäristö on noin kaksi kolmannesta kansallisvarallisuudestamme. Suomessa on kolmisen miljoonaa rakennusta. Rakennuksemme ovat muuhun Eurooppaan verrattuna hyvin nuoria –yli 90% on valmistunut toisen maailmansodan jälkeen. Tämä tosiasia lisää vastuutamme vanhemman rakennusperinnön säilyttämisessä.

Kulttuurimaisemassa näkyy, miten ihmisen toiminta on sopeutunut ja käyttänyt hyödyksi luonnon elementtejä, maaperää, topografiaa ja ilmastoa. Kiinteät muinaisjäännökset ovat maisemassa ja maaperässä säilyneitä jälkiä muinoin eläneiden ihmisten toiminnasta. /4/ /9/ /14/

1.3 Kulttuuriympäristön säilyttäminen

Maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuva maankäytön suunnittelu on rakennussuojelun ja kulttuuriympäristön hoidon ja suojelun perusta. Laki edellyttää kulttuuriympäristön, rakennusperinnön, muinaisjäännösten ja maiseman vaalimista osana kaavoitusta ja hyvää rakentamista. Laki korostaa kansalaisten osallistumista sekä viranomaisten ja kansalaisten vuorovaikutusta ympäristöä koskevassa päätöksenteossa. Tämä edellyttää ennen kaikkea tietoa omasta ympäristöstä. Kulttuuriympäristön inventoinnit, joissa kerätään ja analysoidaan rakennusperinnön ja maiseman ominaispiirteitä, ovatkin suunnittelun välttämätöntä perusaineistoa. Valtakunnallisia kulttuuriympäristöselvityksiä tekevät ympäristöhallinto ja Museovirasto. /4/ /15/

Tärkeintä kulttuuriympäristön säilymiselle on sen luonteva käyttö ja jatkuva hoito. Myös hyvät esimerkit, neuvonta ja ympäristökasvatus ovat merkittäviä välillisiä keinoja kulttuuriympäristöjen säilyttämisessä.

Edellytykset kulttuuriympäristön säilymiselle luodaan kuntien maankäytön suunnittelussa. Kulttuurikehitykseen tai historiaan liittyvät rakennukset, rakennusryhmät ja rakennetut alueet voidaan suojella rakennussuojelulailla, mutta pääasiallisesti maiseman ja rakennusperinnön säilyminen varmistetaan kaavoituksen yhteydessä kunnallisilla päätöksillä. /14/

1.4 Maisemarakenne

Vaasan kaupungin alueella on voimakkaasti maisemaa jäsentäviä tekijöitä vähän; korkeuserot eivät ole suuria, ja näin ollen rinteet ovat yleensä loivia.

Nykyinen maisema on syntynyt kahdessa vaiheessa. Maiseman perusrungon muodostavat ennen jääkautta syntyneet murroslaaksot. Jääkauden jälkeen pinnanmuodot ovat tasoittuneet merenpohjaan muodostuneiksi savitasangoiksi, joista maankohoamisen kautta on syntynyt kuivaa maata. Muu osa maaperästä on huuhtoutunutta kivikkoista moreenia.

Merenkurkun saaristo on ainutlaatuinen alue. Mannerjään alta vapautui n. 10 000 vuotta sitten sulavan jään muovaama alava moreenisaaristo. Maankamaran vapautuessa jään painolastista, se alkoi nousta.

Maankohoamisen vuoksi maa nousee merenpinnan tasoon nähden 8 mm vuodessa. Kun ilmiöön liittyvät matala rantaprofiili ja liettyminen, maatuu suhteellisen lyhyenä aikana huomattava määrä entistä merenpohjaa, ja rantaviiva siirtyy jatkuvasti ulospäin. Lisäksi pengertämisen, täyttämisen ja muiden kuivaustoimenpiteiden seurauksena syntyy uutta maata.

Topelius on kuvannut osuvasti maankohoamisen vaikutuksia Merenkurkun saaristossa: *"Maa kohoaa merestä, meri väistyy tieltä, rannat paljastuvat, penger etenee. Siellä missä laivat ennen purjehtivat, voi nykyään tuskin edes ajaa veneellä, siellä missä kalastaja kerran heitti verkkonsa veteen, kulkevat nyt hänen lehmänsä rantaniityllä laiduntaen. Kareja ja luotoja kohoaa vedestä.... matalikot kasvavat saariksi, ne puolestaan kasvavat yhteen ja liittyvät mantereeseen."*

/7/ /16/

1.5 Kasvillisuus

Asevelikylän ja Purolan väliin jäävä alue on alavaa ja kosteaa niitty- ja peltoketjua, jolla kasvaa koivuja siellä täällä. Niittykasvillisuus on tiheää, jossa kasvaa enimmäkseen korkeita ruohokasveja. Länsilaidalla on kapea metsäkaistale, jossa valtapuina ovat isot koivut ja haavat. Osa niittyalueesta on kenttinä.

Peltoalue on tasannetta ja laaksonpohjaa, joka rajautuu rinteillä olevaan omakotiasutukseen ja kangasmetsärinteeseen.

Kalliokatuun rajautuu avoin ruohoja ja heiniä kasvava niitty, ja sähkölinjoja halkoo puoliavoimet metsittyvät alueet. Niityn ja sähkölinjojen alueen välissä on oja, jonka reunoilla kasvaa koivuja.

Purolan metsätyyppi on kangasmetsää; alueella on siemenpuustoa, jonka alle on kasvanut koivun, männyn ja kuusen taimikkoa. Alue on selänteen reunaa; rinteet ovat voimakkaita ja moreenipohjaisia.

1.6 Edvininpolku

Kangasmetsässä sijaitsee Asevelikylän luontopolku, Edvininpolku, jossa on esillä Edvin Hevonkosken nykykansantaidetta.

Edvin Hevonkoski alkoi työstää Asevelikylän kuntopolun rakentamisvaiheessa vuosina 1982-1983 maasta kaivettuja puiden kantoja, ja kannoista syntyikin monenlaisia puuveistoksia, jotka sijoitettiin polun varsille. Siitä lähti kasvamaan runsaan 200 omatekoisen ja mitä mielikuvituksellisemman teoksen galleria, ja syntyi kansallista mainetta saavuttanut Edvininpolku.

Luonnossa puuveistokset kuitenkin tuhoutuvat, ja jäljellä on vain osa puisesta taiteesta. Hevonkoski vaihtoikin materiaalikseen metallin. Aiheita taiteelleen Edvin Hevonkoski on ottanut niin satu- kuin muustakin kirjallisuudesta, musiikista, sodasta ja politiikastakin. Mieluisin aihe on Hevonkosken mukaan ollut 7 veljestä.

Edvin Hevonkosken teoksia on ollut esillä myös nykytaiteen museo Kiasmassa, jonka pihalla sai ihailia muun muassa Tarja Halosta ja Pentti Arajärveä esittäviä teoksia.

Lisäksi Hevonkoski on rakentanut alueelle pistoraiteiden ratapölkyistä muun muassa korsuja, juoksuhaudan sekä savusaunan. Lisäksi alueelta löytyy pieni kappeli, jossa muutamia pareja on vihittykin. Myös Viinapirun maja, Veli Pontevan talo sekä pusumaja löytyvät Edvininpolulta. /7/ /12/

Tarja Halonen

Pentti Arajärvi

Impivaaran tuho

Aatami ja Eeva

7 Veljestä

7 Veljestä

*Lintuja Purolaan johtavan polun
varrella.*

*Pyrkyrit. Purolaan johtavan polun
varrella.*

2. PUROLA ASUINALUEENA

2.1 Purola

Purolan alue sijaitsee Sepänkyläntien varrella, Asevelikylän ja Huutoniemen läheisyydessä. Alue on omakotitaloaluetta, jossa on myös muutama pienkerrostalo. Asukkaita on noin 650.

Purola on ennen kuulunut Mustasaaren kunnalle, josta se on liitetty Vaasaan kahdessa osassa. Ensimmäinen osa liitettiin vuonna 1935 ja loppuosa vuonna 1973. /11/ /Kartta3/

Alueliitos 1935. Vaasan kaupungin keskusarkisto. Kartta3.

2.2 Purolan kehittyminen

Aikoinaan Purola kuului Sepänkylän kylään.

Vuonna 1550 Sepänkylässä oli 10 talollista. Kaikkien sukunimi loppui –son päätteellä. Luultavasti he olivat Ruotsista maahan muuttaneita tai heidän jälkeläisiään. Nämä kymmenen olivat Siffred Larsson, Mats Olsson, Lasse Persson, (Jouper) Jåb tai Jacob Olsson, Siffrid (Mogensson) Månsson, Matts Persson, Tomas Jönsson, Erich Nilsson, Henric Andersson sekä Nils Jönsson.

Vuoden 1556 maajaossa tilallisten kesken jaettiin viljelysmaat. Vuonna 1558 kylässä oli 8 veroja maksavaa talollista.

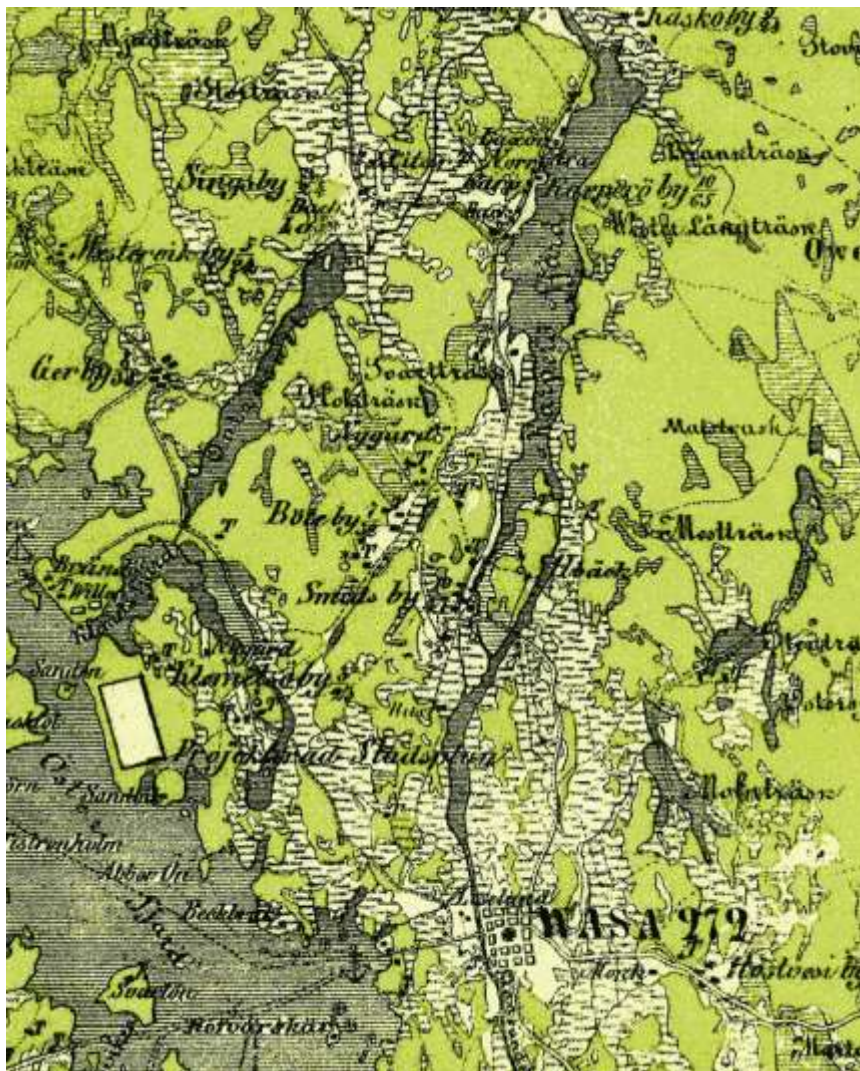
1600-luvun lopulla Sepänkylässä päättyi maanmittaustoimitus ja palstajako, jolloin talot saivat nimensä ja numeronsa:

Storgård n:o 1, Kronman n:o 2, Gädde n:o 3, Pått n:o 4, Lustig n:o 5, Holm n:o 6
Skiälsko tai Norrgård n:o 7, Smeds n:o 8, Näs n:o 9 sekä Råst n:o 10. /3/ /6/

Isojaon jälkeen, joka päättyi Sepänkylässä vuonna 1768, talollisia muutti aikaisemmin asuttamattomille alueille, ja kun isojaon hallitus lopetettiin vuonna 1902, oli kaikilla taloilla maa-alueita vanhoilla merenpohjilla Bränholmenilla, Pasnäsissä, Söderängarnan alueella sekä Kilskiftetillä(Kiilapalsta). Ihmiset, jotka eivät harjoittaneet maanviljelyä rakensivat talonsa vanhan kylän rajojen sisälle. Huutoniemellä ja Purolassa rakennettiin omakotitaloja maa-alueille, joita Sepänkylässä sijaitsevat tilat myivät. Nämä alueet ovat nykyään Vaasan kaupunginosia. /6/

Vuoden 1856 kartassa Purolaa tai Bobäckiä ei vielä mainita, mutta kartasta voidaan jo havaita nykyinen Sepänkyläntie, ja siten pystyttiin paikantamaan myös Purolan alue. /Kartta4/

Sepänkyläntie on vanha tie, joka rakennettiin kun 1700-luvun lopulla kaivattiin tietä kaupunkiin. Tie suunniteltiin vuonna 1757, ja rakennettiin ja otettiin käyttöön 1787. /3/

Ote Kalmbergin kartasta vuodelta 1856. Maanmittauslaitos.

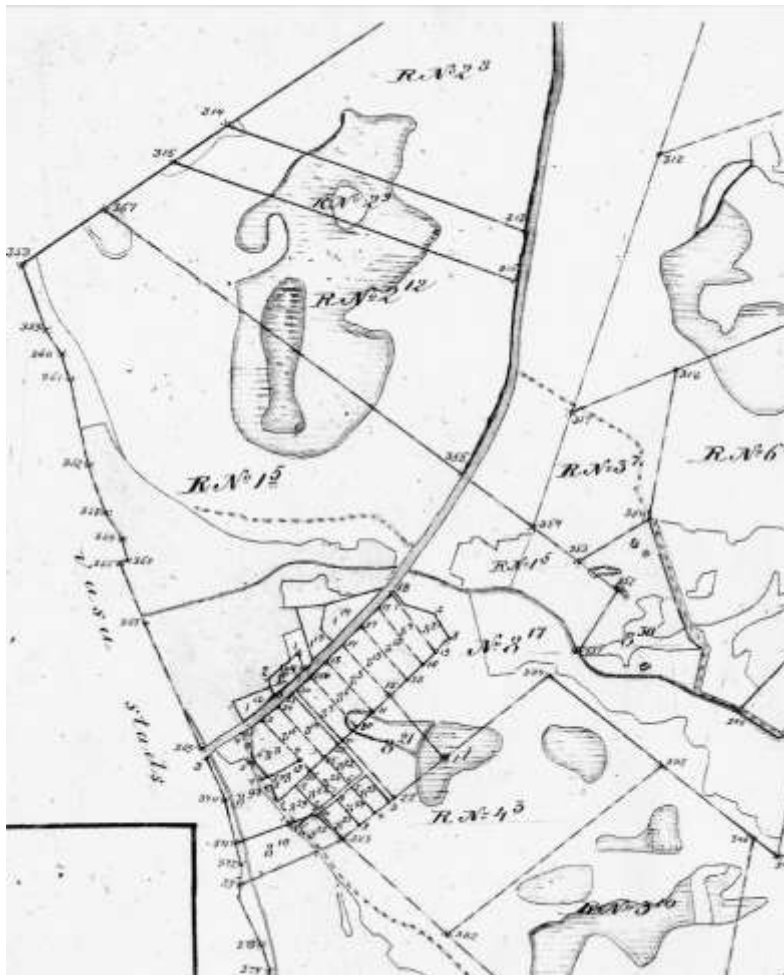
Pohjanmaan maanmittaustoimisto.

Kartta4. 1:100000

Vuosina 1898-1900 tehdyssä kartassa näkyy vähäistä asutusta.

Vuoden 1919 kartasta voidaan jo päätellä, että Purolan alueen asutus alkoi hiljalleen kehittyä. Purolan alue oli jaettu tiloihin ja palstoihin, joiden talot sijaitsivat Sepänkylässä. Purolan nykyisellä alueella oli arviolta kahden eri kantatilan palstoja vuonna 1919. Eniten palstoitettu oli Smedsin kantatila numero 8. Lisäksi oli palstoitettu Storgårdin taloa n:o 1. Purolassa palstoja oli myös Kronmanin talolla n:o 2, Gäddan talolla n:o 3 sekä Pättin talolla n:o 4. Palstalla 8-30, Purolan itäpuolella sijaitsi Marielundin tila.

/Kartta1//Kartta2/

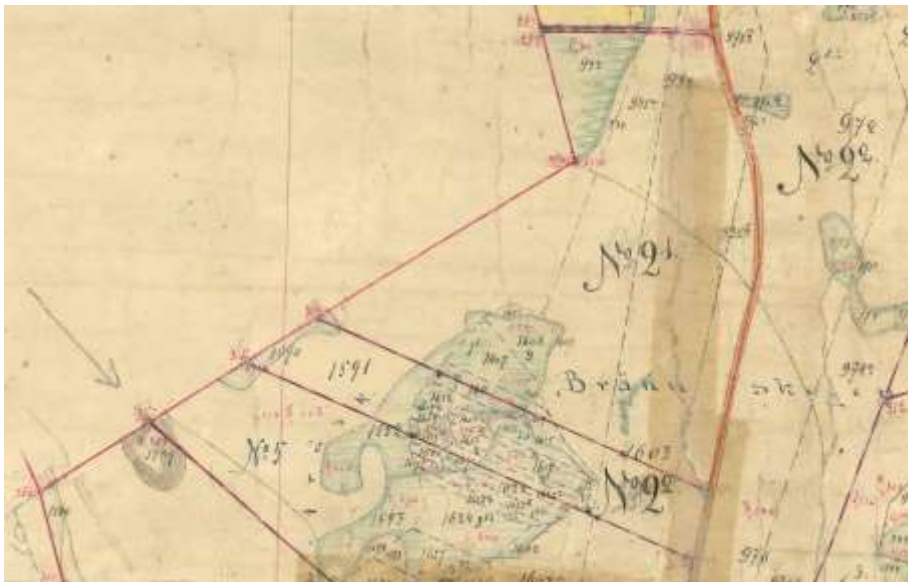

Ote vuoden 1919 kartasta. Vaasan maakunta-arkisto.

Kartta1.

Purolan alueella näkyy kartoissa myös suuri suoalue, joka oli 1898-1900 karttaan palstoitettu pieniin palstoihin. Pohjanmaan maakuntamuseon maakuntamuseotutkija Kaj Höglundin mukaan suota käytettiin viljelysmaana. Alueella viljeltiin heinää karjaa varten, ja mahdollisesti alueella laidunsi myös talollisten karjaa. Kyseistä suota kutsutaan vuoden 1898-1900 kartassa nimellä Djupträsk. Suon ja harjanteen takana oleva pieni vesistö on nimeltään Starträsk. Suon itäpuoleista aluetta (Sepänkyläntien ympäristöä), Sepänkylän eteläistä osaa, kutsuttiin Brännbackeniksi- Brännskogeniksi, jossa luultavasti oli jo asutusta kauan ennen kuin tulipalo tuhosi alueen 1800-luvun alkupuolella. Tämä suuri tulipalo on antanut nimensä kyseiselle alueelle.

/6/ /Kartta2/

Ote 1898-1900 kartasta. Purolan pohjoispuolen suoalue, Djupträsk.

Itäpuolella Brännskogen. Maanmittauslaitos. Pohjanmaan maanmittauslaitos. Kartta2.

Ote 1898-1900 kartasta. Purolan alue. Ylhäällä Djupträsk, punaisella nykyinen Sepänkyläntie. Kartassa näkyy myös Purolan alueella virranneet ojat. Maanmittauslaitos. Pohjanmaan maanmittaustoimisto. Kartta2.

2.3 Maantieteellisten muutosten vaikutus elinkeinoihin

Sepänkylän alue on muuttunut paljon 1500- luvulta.

Suurin maisemaa muokkaava tekijä on ollut maankohoaminen, sillä 1500-luvun alussa Sepänkylä oli vesistöjen ympäröimä. Tämän voi havaita myös vuoden 1856 kartasta. 1500-luvulla Sepänkylän saari oli pohjois-etelä suunnassa noin 1,5 kilometriä pitkä ja leveys oli noin puoli kilometriä.

Karperöfjärdenin eteläisimmästä osasta kulkee Lågfjärdsbäcken nykyisen Sepänkylän itäisen osan läpi Vanhaan Vaasaan. Tämä vesiuoma on aikoinaan ollut tärkeä Sepänkylän maataloudelle.

Vesialuetta Sepänkylästä kohti Karperön kylää kutsuttiin Smedsby fjärdeniksi, ja sieltä Vanhakaupungintien (Gammelstadsvägen) alueelle laskevaa vesistöä on

kutsuttu Smedsby strömiksi. Aluetta Sepänkylän rajalta etelään päin kutsuttiin Lågfjärdeniksi. /6/

1898-1900 kartassa Purolan alue Sepänkyläntien pohjoispuolella oli nimeltään Bobäks ängen –Purolan niitty ja Sepänkyläntien eteläpuolella Långviks ängen-Pitkälahden niitty. /Kartta2/

1500-luvulla kalastus oli tärkein elinkeino Sepänkylän talollisille. Maataloustuotteiden myynnistäkin on tietoa. ”Olof Mattson Sepänkylästä ” vei vuosina 1585 ja 1586 jyviä, voita ja kalaa Tallinnaan (Reval). Sepänkylän maanmittauskartassa (Jonas Cajanus) näkyy, kuinka noin 30 metriä pitkä venelaituri on piirretty Smedsby strömille. Noin 50 metriä pitkä silta johti yli Smedsby strömin, hieman etelämpänä nykyisestä Kokkolantien ja Vanhan Karperöntien risteyksestä. /6/

Vuosisatojen kuluessa on kylän maantiede muuttunut huomattavalla tavalla. Alueet, joissa ennen kalastettiin, ovat maankohoamisen vaikutuksesta muuttuneet viljelymaiksi. Sepänkyläläiset valittivat 1700-luvun puolivälissä, että Lågfjärdenin vesi oli laskenut niin matalalle, että heidän täytyi lopettaa nuottakalastus.

Niistä ajoista lähtien on kalastus elinkeinona kylän rajojen sisällä loppunut. Yksittäiset henkilöt jatkoivat vielä 1900-luvullakin kalastusta keväisin kylän vesistöissä. /6/

Pitkin Sepänkylän rajaa (Purolan rajaa) kulki oja, jota käytettiin apuna maanviljelyksessä. Jussi Kankaan mukaan Purolan ojasta olisi mahdollisesti myös kalastettu, mutta varmuutta asiasta ei ole. Oja on voinut kyllä toimia kalastusreitteinä alueen silloisille suuremmille vesistöille. Kankaan mukaan ojan varsille olisi aikoinaan rakennettu kalastusaittoja; siitä alueen vanha nimitys, Bodbäck (bod=aitta). Vuoden 1919 kartasta, jossa näkyy maapalstat, löytyy myös palstanimet Bodbäcksbacken ja Bodbäck parcell. Pohjanmaan maakuntamuseon maakuntamuseotutkijan Kaj Höglundin mukaan todennäköisintä kuitenkin on, että jos alueella on aittoja ollut, ovat ne liittyneet maanviljelykseen ja niissä on säilytetty viljaa ja heinää.

/13/ / Kartta1/

2.4 Elinkeinoja Purolassa

Elinkeinot muuttuivat vuosien saatossa kalastuksesta maanviljelyyn ja karjanhoitoon. Myöhempinä aikoina maataloudesta tuli monille palkkatyön rinnalla tehty työ. Vaasan kaupungin läheinen sijainti antoi aikaisempien vuosisatojen aikana mahdollisuuden työskennellä kaupungissa.

1900-luvun alkupuolella alkoi Sepänkylässä olla myös yrityksiä. Alueella harjoitettiin vihannesten viljelyä sekä kalkkunoiden, sikojen ja kanojen kasvatusta. Lisäksi alueella oli saha- ja myllytoimintaa, pärehöyläystä ja pajatoimintaa. Purolassa John Ahlbäckin tilalla oli meijeritoimintaa sekä kettutarha. Kalijärven uusi paja rakennettiin Purolaan noin vuonna 1930. Siellä valmistettiin kärryjen ja reen eri osia. Paja on oletettavasti sijainnut nykyisen kortteli 7:n tontilla numero 5 (Sepänkyläntie 49), aivan Sepänkyläntien vieressä.

Purolassa oli myös Syreniuksen leipomo sekä Anttilan kauppa. Leipomo sijaitsi osoitteessa Sepänkyläntie 50, ja rakennukseen siirtyi myöhemmin 1960-luvulla Kotileipomo Hämälainen. Anttilan kauppa sijaitsi osoitteessa Laaksotie 1. Lisäksi tiedetään, että osoitteessa Sepänkyläntie 103 toimi aikoinaan Työväen Osuuskauppa, myöhemmin Mekka-baari ja että osoitteessa Sepänkyläntie 58 toimi K-kauppa. Kettutarhoja tiedetään olleen osoitteessa Paukkulantie 14 sekä nykyisen Repolankadun ja Voimakadun risteyksen läheisyydessä. Kettutarhauksesta on Repolankatu saanut nimensäkin. /3/

2.5 Purolan ampumarata

Purolassa toimi ampumarata 1880-luvulta 1980-luvulle. Jussi Kankaan mukaan ampumarata perustettiin vuonna 1885 ja sen rakensi Wasa Jagtförening r.f. Ampuma-alue siirtyi myöhemmin Vaasan Suojeluskunnalle, joka rakensi alueelle hirsirakenteisen suojeluskuntatalon arviolta 1920-luvulla. Vuosien 1944-1945 vaihteessa, jolloin suojeluskunnat piti välirauhansopimuksen perusteella lakkauttaa, maaomaisuus oli joutumassa valtiolle. Silloin maat osti vuonna 1928 perustettu J. E. Rintasen ampumaurheilun tuki ry yhdessä Huolto- ja

kulttuurisäätiön kanssa. Alueella oli kaksi pistoolirataa ja kaksi kiväärirataa. Pistooliradat (25 m ja 50 m) sijaitsivat lännempänä ja kivääriradat (50 m ja 300 m) idempänä peräkkäin. Aluetta hallitsi toiminnan loppuun saakka Vaasan Ampujat ry, joka yhdistyi Vasa Skyttegilletin kanssa. Radan omisti edelleen J. E Rintasen ampumaurheilun tuki ry.

Ampumaratatoiminta jatkui 1982-1983 saakka, jolloin Vaasan kaupunki osti alueen. Toiminta lopetettiin turvallisuussyistä. Tämän jälkeen alue on ollut pääosin luonnontilassa. 1990-luvulla kaupunki rakensi kevyen liikenteen väylän alueen kautta ja alueen eteläpäähän Purolan Kyläyhdistys on tehnyt leikkipaikan. Ampumarata- alue on puhdistettu saastuneista maista. Alueella sijainneet ampumakatokset on purettu ja hirsinen suojeluskunnantalo purettiin ja siirrettiin vuonna 1985 Gerbyn niemeen puolustusvoimain omistamalle alueelle Kiltataloksi. Ampumarata- aluetta kutsutaan Paukkulaksi, ja toiminta on antanut nimensä myös Paukkulantielle. Kts.Liite.

3. PUROLAN KULTTUURIYMPÄRISTÖLLISET OMINAISUUDET

3.1 Rakennukset

3.1.1 1800-luvun rakennukset

Purolassa ei ole juurikaan säilynyt 1800-luvulla rakennettuja rakennuksia. Kiinteistötietojen perusteella havaittiin, että yksi rakennus on rakennettu vuonna 1800.

1800-luvulla vallitseva rakennustyyli oli uusklassismi, jonka tyylipiirteitä ovat muun muassa loiva harjakatto sekä kuusijakoiset ikkunat. Pystyrimalaudoituksen ohella suosittiin vaakalaudoitusta. /1//2/

Purolassa sijaitseva vanha rakennus on puutalo, lisäksi pihapiirissä on ulkorakennus ja vanha kaivo. Rakennusta on vuosien mittaan remontoitu. Siihen on lisätty poikkipäätty sekä poikkipäättyyn on rakennettu vielä kuisti. Lisäksi ikkunoita on uusittu. Katteena on saumattu pelti jalkarännillä.

Vanhan osan perusta on ajanjakson tyyliin luonnonkiveä. Lisäosien perusta on betonia.

Pellervonkatu 13, 23-4-3

3.1.2 1900-1920 –luvun rakennukset

Purolan alueella on useita 1900- 1920 –luvuilla rakennettuja taloja. Vuosisadan vaihteesta noin 1920- luvulle ulottuva jugend- tai kansallisromanttinen rakentaminen oli jo tyyliältänsä melko pelkistettyä. Purolan rakennuksia tutkiessa on havaittavissa rakennusten hillitty koristelu, joskin komeimpia rakennuksia on koristeltu hieman runsaammin.

Vuorauksessa suosittiin vaaka- tai pystylaudoitusta sekä osiin jaoteltuja, listoitettuja julkisivuja, joissa laudoituksen suunta vaihtelee.

Katot ovat tyypillisesti harjakattoja, katteena oli saumattu peltikate jalkarännillä. Purolan rakennuksissa kyseinen kattomuoto ja kate ovat yleisimmät.

Jugendrakennusten väriskaala on yleisimmin vaalea. Keltaisia ja vihreitä sävyjä suosittiin, kuten myös ruskean eri vivahteita. Tämän voi havaita myös Purolassa kyseisen aikakauden rakennuksissa.

Puutalojen ikkunanpuitteet maalattiin usein huomattavasti tummemmilla punaisilla tai vihreillä värisävyillä. Ikkunat olivat puurakenteisia ja muodoltaan T-mallisia. /1//2/

*Sepänkyläntie 56,
23-4-16*

*Laaksotie 3,
23-8-2*

Sepänkyläntie 57

Ensimmäinen maailmansota pulakausineen muodosti ratkaisevan käännekohdan, jonka jälkeen niukasti koristeltu, säännöllinen klassismi tuli valtaan.

1920-luvun klassismin aikakaudella suosittiin t-mallisten ikkunoiden ohella myös kuusiruutuisia ikkunoita ja julkisivulaudoituksessa suosittiin pystyrimalaudoitusta vaakalaudoituksen ohella. Tähän syynä oli arkkitehtien laatimat tyyppitalojen piirustukset. Kuusiruutuiset ikkunat olivat myös pulakauden vaatimus.

Ovet olivat puurakenteisia, perinteisiä maalattuja peiliovia. Ovia voitiin myös koristella orgaanisin aihein. /1//2/

*Keskuskatu 41,
23-4-1*

*Vakkurintie 102,
2:192*

*Sepänkyläntie 42,
23-3-11*

Yleisiä värejä aikakaudella olivat okrankeltainen, pompeijnpunainen, roosa ja harmaan eri sävyt. Nurkka- ja vuorilaudoat maalattiin vaaleammalla sävyllä.

Valkoisin listoituksin osiin jaettu julkisivu, jossa pysty- ja vaakalaudoitusta. Sekä kuusiruutuisia että t-ikkunoita, joiden vuorilaudat koristeltu hillitysti.
Keskuskatu 41, 23-4-1, rakennettu 1920

Valkoisin listoituksin osiin jaettu julkisivu, jossa laudoituksen suunta vaihtelee. Pääikkunatyypinä t-ikkuna.
Sepäнкyläntie 50, 23-4-20, oletettavasti rakennettu 1900-luvun alkupuolella.

Purolassa on eräs rakennus, joka on rakennettu vuonna 1932. Se edustaa tyyliltään jugendia. Rakennus on pohjaltaan neliön muotoinen ja siinä on aumakatto saumatulla peltikatteella. Katolla on myös kolmion muotoisia frontoneja. Talo on aikoinaan ollut hirsirakennus, mutta se on myöhemmin vaakalaudoitettu. Rakennus on maalattu vihreällä, mikä on sopiva, aikakaudelle tyypillinen väritys. Kuisti on rakennettu umpeen. Jäljellä on vanhasta avokuistista kuva, jonka talon rakennuttaja, Sanni Mäki, on aikoinaan teettänyt.

1. Julkisivu

2. Vasemmalla entinen avokuisti

Piirustus rakennuksesta, vielä avokuistillinen
Laaksotie 3, 23-8-2

3.1.3 1930- ja 1940-luvun rakennukset

Funktionalismi, joka kehittyi 1920-luvun lopulla, korosti menneisyydestä vapautumista sekä ilman, valon ja tilan tarvetta. Aukotukseltaan epäsymmetriset ja hyvin pelkistetyt, valkoiseksi rapatut julkisivut, tasakatot ja sileät seinäpinnat olivat funkista tyypillisimmällään.

1940-luvulla tyyli pehmeni. Harjakatto yleistyi jälleen. Katteena säilyi saumattu pelti ja lisäksi huopakate. Kivipinnat roiskemaalattiin tai hierrettiin ja värikyseen tuli valkoisen lisäksi harmaan ja beigen sävyjä.

1930-luvulta lähtien puutaloja vuorattiin pystylaudoituksella, joka 1950-luvulla muuttui vaakalaudoitukseksi. Julkisivut maalattiin öljymaaleilla vaaleiksi ja ikkunapuitteet tummilla perusväreillä. /1/

Purolassa ei tyypillistä funktionalismia edustavia rakennuksia juurikaan ole, ainoana 30-luvun rakennuksena funkista edustaa rakennus osoitteessa Sepänkyläntie 152. Rakennuksessa on matala aumakatto, ja rakennus on valkoiseksi rapattu. Myös ikkunat edustavat funkista tumman vihreine puitteineen.

Sepänkyläntie 152, 2:118

Ohessa otteita muista 30-luvun ja 40-luvun alun rakennuksista Purolan alueella. Kuten kuvistakin voi päätellä, rakennukset eivät edusta yhtenäistä rakennuskulttuuria, vaan poikkeavat tyyliltään huomattavasti. Kaksi alinta rakennusta edustavat tyyppillisen maalaistalotyylin jatkumoa, kun taas muiden rakennusten tyyliä on vaikea arvioida. Mahdollista on, että osa rakennuksista edustavat ruotsalaista tyyppitalorakennusta.

Vakkurintie 116, 2:93, v. 1938

Sepänkyläntie 67, 2:95, v. 1938

Vakkurintie 106, 2:98, v. 1936

Vakkurintie 112, 2:96, v. 1941

Albertintie 142, 2:91, v. 1938

Albertintie 148, 2:414, v. 1940

3.1.4 Jälleenrakennuskausi 1945-1949

Suomi koki raskaat sotavuodet 1939–1945. Sodan jälkeen oli aloitettava jälleenrakennustyö. Oli rakennettava uusia koteja kotinsa menettäneille. Samalla kun maata rakennettiin uudelleen Suomen oli maksettava Neuvostoliitolle suuret sotakorvaukset. Suomi oli köyhtynyt ja miltei kaikesta oli pulaa. Jälleenrakennuskauden tyypillisin rakennus on puolitoistakerroksinen, melko kuutiomainen omakotitalo. Sellaisia rakennettiin joka puolelle Suomea, niin maaseudulle kuin kaupunkeihin. Yleisesti niitä kutsutaan rintamamiestaloiksi. Rakennustyön helpottamiseksi monet arkkitehdit suunnittelivat tyyppitaloja, joiden arkkitehtuurissa otettiin huomioon pula- ajan asettamat vaatimukset. Tavallisin tyyppitalo oli 1½-kerroksinen yhden perheen harjakattoinen omakotitalo. Talon keskellä oli savupiippu, jonka ympärille muodostui neljä saman kokoista huonetta: porstua, keittiö ja kaksi asuinhuonetta. Ullakolla oli kaksi kamaria, jotka usein rakennettiin valmiiksi vasta myöhemmin. Useimmat talot olivat pohjapinta-alaltaan 50-60 m². Myöhemmin rakennettiin myös pohja-alaltaan 80 neliön taloja. /8//10/

Vuoden 1941 jälkeen, ennen jälleenrakennuskautta rakennettuja taloja on Purolassa 4. Kaikki kyseiset rakennukset sijaitsevat asemakaavoittamattomalla alueella, joka liitettiin Vaasaan vuonna 1973.

Jälleenrakennuskauden aikana, vuosina 1945-1949 rakennettuja taloja löytyy Purolasta 7 kappaletta.

*Gunnarintie 160, 2:434, v.
1945*

*Kytösavuntie 140, 2:139, v.
1950*

*Sepänkyläntie 103, 2:123, v.
1947*

*Sepänkyläntie 154, 2:121, v.
1943*

Maatalousministeriön asutusasiainosaston tyyppipiirustusten työselitys tunki vain peiterimalaudoituksen sekä makaavan ponttilaudoituksen. Sodan jälkeen peiterimavuori koettiin pian vanhanaikaiseksi. Hieman romanttista ilmettä tavoiteltiin mahdollisimman leveällä pystylaudoituksella. Myös vaakasuora limilaudoituksen näköinen viistopintainen puolipontti oli runsaasti käytetty laudoitustapa. /1/

Jälleenrakennuskauden tyypillinen ikkunamalli on lähes neliön muotoinen, kaksijakoinen ikkuna, joka on jaettu kapeaan tuuletusosaan ja yhteen leveämpään osaan. Muita aikakaudelle tyypillisiä ikkunamalleja ovat kolmijakoiset ikkunat, joiden osat ovat saman kokoisia sekä kolmijakoinen ikkuna, jossa keskimäinen osa on leveämpi kuin molemmilla sivuilla olevat osat.

3.1.5 Rakennukset 1950-luvulla

1950-luvulla pula helpotti ja rakennusmateriaaleja oli helpompi saada. Talojen pohjan pinta-ala kasvoi, jyrkkä kattomalli loiveni, ikkunat tehtiin suuremmiksi ja niitä oli enemmän.

Talon sijoittaminen tontille muuttui. 1940-luvulla talot rakennettiin yleensä tontin laitaan niin, että sisäänkäynti oli pihan puolelta. Näin koko tontti jäi suojaisaksi pihamaaksi, jolla oli kasvimaata, omenapuita ja marjapensaita. Monilla oli kotieläimiäkin. 1950-luvulla talot alettiin sijoittaa niin, että pääovi tuli tien puolelle. Piha-alue jakautui näin edustavampaan ja julkisempaan etupihaan ja suojaisempaan takapihaan. /8/

Samat ikkunamallit kuin jälleenrakennuskaudella ja harjakattoisuus olivat edelleen tyypillisiä rakennusten ominaisuuksia. Rapatut julkisivut olivat yleisiä.

Purolassa on useita 50-luvulla rakennettuja taloja, joiden julkisivut on rapattu jossakin vaiheessa, peittäen näin puurakenteen. Myös alunperinkin rapattuja julkisivuja löytyy. Lisäksi puista julkisivua on peitetty myös mineriittilevyillä tai muilla vastaavilla.

Pienkerrostalo, rakennettu vuonna 1956. Pasmatie 117. 2:147

Tyypillistä 50-luvun rakentamista. Rakennettu vuonna 1956. Pellavatie 145. 2:222

Pienkerrostalo, rakennettu vuonna 1957. Sepänkyläntie 157, 2:265

Puurakentamista 50-luvulla. Rakennettu vuonna 1957. Kytösavuntie 138, 2:140

Puutalo, rakennettu vuonna 1957. Purolantie 4, 23-8-5

Mineriittilevyillä peitetty rakennus. Rakennettu vuonna 1955. Pellavatie 149, 2:215

3.1.6 Rakennukset 1960-luvulla

1960-luvun kuluessa arkkitehtuurissa ja rakennustekniikassa tapahtui suuria muutoksia. Muutokset näkyivät myös asuntorakentamisessa. Omakotitaloissa siirryttiin miltei kokonaan yksikerroksiseen talotyyppiin.

1960-luvulla rakennettiin enimmäkseen yksikerroksisia asuintaloja. Talon pohjamuoto oli vapautunut savupiippukeskeisyydestä, katto loiventunut ja matalaperustus otettu käyttöön. Vuosikymmenen alkupuolen taloissa oli yleensä vielä kellarikerros, johon sijoitettiin sauna, varastotiloja ja ruokakellari. Myös elämäntyyli ja uudet tekniset mahdollisuudet muuttivat asumista. Kellarittomat asuintalot tulivat suosituimmiksi, kun ruokatalous muuttui ja alettiin hankkia kylmiöitä ja pakastimia.

1960-luvulla ihasteltiin matalaa linjakkuutta ja pyrittiin rakennustyyppiin, joka ajan ajatusten mukaan sopi hyvin suomalaiseen maisemaan. Huippu saavutettiin 1960-luvun lopulla ja 1970-luvun alussa. Silloin talot perustettiin hyvin matalalle kivijalalle ja katto rakennettiin tasakatoksi.

Valtaosa pientaloista rakennettiin edelleen puusta. 1950- ja 1960-luvun vaihteessa myyntiyhtiö Tiilikeskus Oy julkaisi Jukola-talosarjan ensimmäiset mallipiirustukset. 1960-luvun loppupuolella alettiin markkinoida Sampo-sarjaa. Uudet mallipiirustukset tekivätkin tiilitalot varsin suosituiksi. /8/

*Tiilitalo 60-luvulta. Rakennettu vuonna 1965.
Palomäentie 121, 2:195*

3.2 Otteita Purolassa sijaitsevista rakennuksista

3.2.1 Kuistit

Purolasta löytyy vanhoja rakennuksia, joista suurimmissa ja komeimmissa 1900-luvun alkupuolella rakennetuissa taloissa on kauniit kuusikulmaiset kuistit.

Keskuskatu 41, 23-4-1

Laaksotie 1, 23-8-3

*Sepänkyläntie 50,
23-4-20*

*Sepänkyläntie 42,
23-3-11*

Kansanrakennuksessa kuisteja alettiin rakentamaan vasta 1800-luvulla; siihen saakka oven edessä oli vain laakea kivi, ja ovi aukeni sisäänpäin.

Kuistimuoti lähti ruotsinkieliseltä Etelä- Pohjanmaalta, missä sotilasvirkatalojen mallin mukaan myös maalaistaloja alettiin koristaa kuistein. Yksinkertaisimmillaan kuisti oli tolppakatos oven edessä, mutta sitä kaunistettiin lisäämällä penkkejä ja veistämällä tolppia ruotsalaisten esikuvien mukaan. Myös empiren muotoja käytettiin, mutta sveitsiläistyyli vinotukineen ja kiehkuroineen oli kuin luotu kuisteja varten.

Vuosisadan lopulla kuisti muuttui Länsi- Suomessa umpinaiseksi, ja siihen nikkaroitiin tavallisesti vinoruutuikkunoita. 20- luvulla otettiin käyttöön vanha talonpoikainen avokuisti, josta tehtiin hyvin jyrkät tai ruotsalaismalliset. Pystypinnat tai vinoristikkokaiteet olivat yleisiä. Funktionalismi ei suosinut kuisteja, mutta jälleenrakennuskauden taloihin suunniteltiin pienet avokuistit, jotka jo silloin pyrittiin rakentamaan lasikuisteina. /5/

Umpinainen kuisti, Vakkurintie 102, 2:192, v. 1926

3.2.2 Ulkorakennukset

Talousrakennukset ovat olennainen osa Purolan puutalojen pihapiiriä. Varaston ja ulkokäymälän ohella pihapiiriin saattoi kuulua niin talli kuin navettakin.

Asuinrakennukset ovat olleet koristeellisempia, ajan tyylin mukaan rakennettuja, kun taas talousrakennukset edustavat yksinkertaista mutta selkeää arkkitehtuuria. Talousrakennuksille ominaista on puurakenne, harjakatto ja luukut oviaukkojen yläpuolella. Punamullatut seinät ja keltaiseksi tai harmaiksi maalatut luukut olivat käytetyin väriyhdistelmä. /1/

Sepänkyläntie 62b, 23-42-1

v. 1925

Vakkurintie 102, 2:192

v. 1926

Pellervonkatu 13, 23-3-11

Keskuskatu 41, 23-4-1

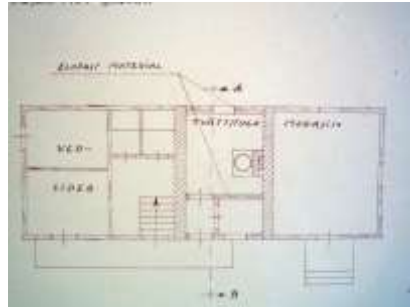
v. 1920

Sepänkyläntie 42, 23-3-11

v.1904

Ohessa vanhat piirustukset rakennuslupaa haettaessa. Rakennusvalvonnan dokumenttien mukaan Georg Back haki vuonna 1948 rakennuslupaa asuintalolle ja vuonna 1939 ulkorakennukselle osoitteeseen Sepänkyläntie 62b.

Ulkorakennuksen piirustukset vuodelta 1939. Vaasan kaupungin rakennusvalvonta.

3.3 Muut rakenteet

Muita tyypillisiä pihapiirin rakenteita asuin- ja piharakennusten ohella ovat kiviaidat, kivipengerrykset sekä kaivot. Myös pihojen vanhat puut ovat osa menneisyyttä.

3.3.1 Kiviaidat ja –pengerrykset

Aita. Sepänkyläntie 50, 23-4-20

Kiviaita. Keskuskatu 41, 23-4-1

Kiviaita. Keskuskatu 41, 23-4-1

*Kivipengerryks. Sepänkyläntie 42,
23-3-11*

Kiviaita. Vakkurintie 116, 2:93

Kiviaita. Vakkurintie 112, 2:96

Kiviaita. Pellavatie 137, 2:439

Kiviaita. Sepänkyläntie 155b, 2.251

*Vanhoja pihakoivuja, oikealla puolella kulki aikoinaan tie.
Sepänkyläntie 42, 23-3-11*

*Vanhan portin pylväät. Vakkurintie 116,
2:93*

*Lehmukset toivottaa
tervetulleeksi. Sepänkyläntie 67,
2:95*

*Vaahterat porttipuina.
Sepänkyläntie 150, 2:119*

Lehmus, Sepänkyläntie 67, 2.95

3.3.2 Vanhat kaivot

Keskuskatu 41, 23-4-1

Pellervonkatu 13, 23-4-3

Sepänkyläntie 122, 2:97

Sepänkyläntie 67, 2:95

Kytösavuntie 140, 2:139

KULTTUURIYMPÄRISTÖINVENTOINTI PUROLAN ASEMAKAAVA-ALUEELLA

Annukka Rajala
Vaasan kaupunkisuunnitteluvirasto
Kesäkuu 2006

SISÄLLYS

1. Kulttuuriympäristöinventointi Purolan asemakaava-alueella	3
1.1 Inventointityö	3
1.2 Rakennusperintö ja kulttuuriympäristö	4
1.3 Kulttuuriympäristön säilyttäminen	4
1.4 Maisemarakenne	5
1.5 Kasvillisuus	6
1.6 Edvininpolku	6
2. Purola asuinalueena	9
2.1 Purola	9
2.2 Purolan kehittyminen	10
2.3 Maantieteellisten muutosten vaikutus elinoloihin	14
2.4 Elinkeinoja Purolassa	16
2.5 Purolan ampumarata	16
3. Purolan kulttuuriympäristölliset ominaisuudet	18
3.1 Rakennukset	18
3.1.1 1800-luvun rakennukset	18
3.1.2 1900-1920-luvun rakennukset	19
3.1.3 1930- ja 1940- luvun rakennukset	23
3.1.4 Jälleenrakennuskausi 1945-1949	25
3.1.5 Rakennukset 1950-luvulla	27
3.1.6 Rakennukset 1960-luvulla	28
3.2 Otteita Purolassa sijaitsevista rakennuksista	30
3.2.1 Kuistit	30
3.2.2 Ulkorakennukset	32
3.3 Muut rakenteet	34
3.3.1 Kiviaidat ja –pengerrykset	34
3.3.2 Vanhat kaivot	37

1. KULTTUURIYMPÄRISTÖINVENTOINTI PUROLAN ASEMAKAAVA-ALUEELLA

Vaasan kaupungin XXIII kaupunginosaa, Purolaa, asemakaavoitetaan. Kaavoituksen yhteydessä on arvioitava, miten suunnitelman toteuttaminen vaikuttaa kulttuuriympäristöön ja maisemaan. Asemakaavatyöhön liittyen Purolan kaava-alueella tehdään kulttuuriympäristöinventointi, joka luo pohjan näille selvityksille. Selvitystyö tehdään yhteistyössä Pohjanmaan maakuntamuseon kanssa.

1.1 Inventointityö

Purolan kulttuuriympäristöinventoinnin lähdemateriaalina käytettiin olemassa olevia selvityksiä, vanhoja karttoja ja rakennuspiirustuksia sekä kirjallisuutta. Dokumenttitietoja täydennettiin haastatteluilla ja maastokäynneillä.

Inventoinnissa pyrittiin selvittämään, miten Purola on asuinalueena kehittynyt ja millaista elämä on aikoinaan alueella ollut.

Kiinteistörekisteritietoja tutkimalla saatiin selville, milloin alueen rakennukset on rakennettu. Rakennusvuosien perusteella valittiin inventointikohteet. Rakennuksista kaikkia ei ollut tarpeen inventoida, vaan inventointi keskittyi rakennuksiin, jotka oli rakennettu ennen vuotta 1942. Tämän jälkeen rakennetuista kohteista otettiin esimerkkejä vuoteen 1960 saakka.

Rakennusinventoinnin lisäksi huomioitiin myös muut kulttuuriympäristölliset kohteet, kuten kiviaidat ja vanhat kaivot sekä kulttuurimaisemat.

Kiitos Maakunta-arkistolle, Vaasan kaupungin keskusarkiston Liisa Siltaselle, Vaasan kaupungin rakennusvalvonnalle, Pohjanmaan maanmittaustoimistolle sekä Pohjanmaan maakuntamuseon Kaj Höglundille avustanne inventointityössäni. Kiitokset myös Edvin Hevonkoskelle, Jussi Kankaalle sekä tietenkin Purolan asukkaille!

Vaasassa 7.7.2006

Annukka Rajala

1.2 Rakennusperintö ja kulttuuriympäristö

Kulttuuriympäristöllä tarkoitetaan kokonaisuutta, jonka muodostavat rakennettu kulttuuriympäristö eli rakennusperintö, kulttuurimaisema ja muinaisjäännökset.

Rakennettua kulttuuriympäristöä eli rakennusperintöä ovat rakennukset ja rakennetut alueet sekä erilaiset rakenteet, kuten tiet, sillat tai majakat.

Rakennettu ympäristö on noin kaksi kolmannesta kansallisvarallisuudestamme. Suomessa on kolmisen miljoonaa rakennusta. Rakennuksemme ovat muuhun Eurooppaan verrattuna hyvin nuoria –yli 90% on valmistunut toisen maailmansodan jälkeen. Tämä tosiasia lisää vastuutamme vanhemman rakennusperinnön säilyttämisessä.

Kulttuurimaisemassa näkyy, miten ihmisen toiminta on sopeutunut ja käyttänyt hyödyksi luonnon elementtejä, maaperää, topografiaa ja ilmastoa. Kiinteät muinaisjäännökset ovat maisemassa ja maaperässä säilyneitä jälkiä muinoin eläneiden ihmisten toiminnasta. /4/ /9/ /14/

1.3 Kulttuuriympäristön säilyttäminen

Maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuva maankäytön suunnittelu on rakennussuojelun ja kulttuuriympäristön hoidon ja suojelun perusta. Laki edellyttää kulttuuriympäristön, rakennusperinnön, muinaisjäännösten ja maiseman vaalimista osana kaavoitusta ja hyvää rakentamista. Laki korostaa kansalaisten osallistumista sekä viranomaisten ja kansalaisten vuorovaikutusta ympäristöä koskevassa päätöksenteossa. Tämä edellyttää ennen kaikkea tietoa omasta ympäristöstä. Kulttuuriympäristön inventoinnit, joissa kerätään ja analysoidaan rakennusperinnön ja maiseman ominaispiirteitä, ovatkin suunnittelun välttämätöntä perusaineistoa. Valtakunnallisia kulttuuriympäristöselvityksiä tekevät ympäristöhallinto ja Museovirasto. /4/ /15/

Tärkeintä kulttuuriympäristön säilymiselle on sen luonteva käyttö ja jatkuva hoito. Myös hyvät esimerkit, neuvonta ja ympäristökasvatus ovat merkittäviä välillisiä keinoja kulttuuriympäristöjen säilyttämisessä.

Edellytykset kulttuuriympäristön säilymiselle luodaan kuntien maankäytön suunnittelussa. Kulttuurikehitykseen tai historiaan liittyvät rakennukset, rakennusryhmät ja rakennetut alueet voidaan suojella rakennussuojelulailla, mutta pääasiallisesti maiseman ja rakennusperinnön säilyminen varmistetaan kaavoituksen yhteydessä kunnallisilla päätöksillä. /14/

1.4 Maisemarakenne

Vaasan kaupungin alueella on voimakkaasti maisemaa jäsentäviä tekijöitä vähän; korkeuserot eivät ole suuria, ja näin ollen rinteet ovat yleensä loivia.

Nykyinen maisema on syntynyt kahdessa vaiheessa. Maiseman perusrungon muodostavat ennen jääkautta syntyneet murroslaaksot. Jääkauden jälkeen pinnanmuodot ovat tasoittuneet merenpohjaan muodostuneiksi savitasangoiksi, joista maankohoamisen kautta on syntynyt kuivaa maata. Muu osa maaperästä on huuhtoutunutta kivikkoista moreenia.

Merenkurkun saaristo on ainutlaatuinen alue. Mannerjään alta vapautui n. 10 000 vuotta sitten sulavan jään muovaama alava moreenisaaristo. Maankamaran vapautuessa jään painolastista, se alkoi nousta.

Maankohoamisen vuoksi maa nousee merenpinnan tasoon nähden 8 mm vuodessa. Kun ilmiöön liittyvät matala rantaprofiili ja liettyminen, maatuu suhteellisen lyhyenä aikana huomattava määrä entistä merenpohjaa, ja rantaviiva siirtyy jatkuvasti ulospäin. Lisäksi pengertämisen, täyttämisen ja muiden kuivaustoimenpiteiden seurauksena syntyy uutta maata.

Topelius on kuvannut osuvasti maankohoamisen vaikutuksia Merenkurkun saaristossa: *"Maa kohoaa merestä, meri väistyy tieltä, rannat paljastuvat, pengertenee. Siellä missä laivat ennen purjehtivat, voi nykyään tuskin edes ajaa veneellä, siellä missä kalastaja kerran heitti verkkonsa veteen, kulkevat nyt hänen lehmänsä rantaniityllä laiduntaen. Kareja ja luotoja kohoaa vedestä.... matalikot kasvavat saariksi, ne puolestaan kasvavat yhteen ja liittyvät mantereeseen."*

/7/ /16/

1.5 Kasvillisuus

Asevelikylän ja Purolan väliin jäävä alue on alavaa ja kosteaa niitty- ja peltoketjua, jolla kasvaa koivuja siellä täällä. Niittykasvillisuus on tiheää, jossa kasvaa enimmäkseen korkeita ruohokasveja. Länsilaidalla on kapea metsäkaistale, jossa valtapuina ovat isot koivut ja haavat. Osa niittyalueesta on kenttinä.

Peltoalue on tasannetta ja laaksonpohjaa, joka rajautuu rinteillä olevaan omakotiasutukseen ja kangasmetsärinteeseen.

Kalliokatuun rajautuu avoin ruohoja ja heiniä kasvava niitty, ja sähkölinjoja halkoo puoliavoimet metsittyvät alueet. Niityn ja sähkölinjojen alueen välissä on oja, jonka reunoilla kasvaa koivuja.

Purolan metsätyyppi on kangasmetsää; alueella on siemenpuustoa, jonka alle on kasvanut koivun, männyn ja kuusen taimikkoo. Alue on selänteen reunaa; rinteet ovat voimakkaita ja moreenipohjaisia.

1.6 Edvininpolku

Kangasmetsässä sijaitsee Asevelikylän luontopolku, Edvininpolku, jossa on esillä Edvin Hevonkosken nykykansantaidetta.

Edvin Hevonkoski alkoi työstää Asevelikylän kuntopolun rakentamisvaiheessa vuosina 1982-1983 maasta kaivettuja puiden kantoja, ja kannoista syntyikin monenlaisia puuveistoksia, jotka sijoitettiin polun varsille. Siitä lähti kasvamaan runsaan 200 omatekoisen ja mitä mielikuvituksellisemman teoksen galleria, ja syntyi kansallista mainetta saavuttanut Edvininpolku.

Luonnossa puuveistokset kuitenkin tuhoutuvat, ja jäljellä on vain osa puisesta taiteesta. Hevonkoski vaihtoikin materiaalikseen metallin. Aiheita taiteelleen Edvin Hevonkoski on ottanut niin satu- kuin muustakin kirjallisuudesta, musiikista, sodasta ja politiikastakin. Mieluisin aihe on Hevonkosken mukaan ollut 7 veljestä.

Edvin Hevonkosken teoksia on ollut esillä myös nykytaiteen museo Kiasmassa, jonka pihalla sai ihailia muun muassa Tarja Halosta ja Pentti Arajärveä esittäviä teoksia.

Lisäksi Hevonkoski on rakentanut alueelle pistoraiteiden ratapölkkyistä muun muassa korsuja, juoksuhaudan sekä savusaunan. Lisäksi alueelta löytyy pieni kappeli, jossa muutamia pareja on vihittykin. Myös Viinapirun maja, Veli Pontevan talo sekä pusumaja löytyvät Edvininpolulta. /7/ /12/

Tarja Halonen

Pentti Arajärvi

Impivaaran tuho

Aatami ja Eeva

7 Veljestä

7 Veljestä

*Lintuja Purolaan johtavan polun
varrella.*

*Pyrkyrit. Purolaan johtavan polun
varrella.*

2. PUROLA ASUINALUEENA

2.1 Purola

Purolan alue sijaitsee Sepänkyläntien varrella, Asevelikylän ja Huutoniemen läheisyydessä. Alue on omakotitaloaluetta, jossa on myös muutama pienkerrostalo. Asukkaita on noin 650.

Purola on ennen kuulunut Mustasaaren kunnalle, josta se on liitetty Vaasaan kahdessa osassa. Ensimmäinen osa liitettiin vuonna 1935 ja loppuosa vuonna 1973. /11/ /Kartta3/

Alueliitos 1935. Vaasan kaupungin keskusarkisto. Kartta3.

2.2 Purolan kehittyminen

Aikoinaan Purola kuului Sepänkylän kylään.

Vuonna 1550 Sepänkylässä oli 10 talollista. Kaikkien sukunimi loppui –son päätteellä. Luultavasti he olivat Ruotsista maahan muuttaneita tai heidän jälkeläisiään. Nämä kymmenen olivat Siffred Larsson, Mats Olsson, Lasse Persson, (Jouper) Jåb tai Jacob Olsson, Siffrid (Mogensson) Månsson, Matts Persson, Tomas Jönsson, Erich Nilsson, Henric Andersson sekä Nils Jönsson.

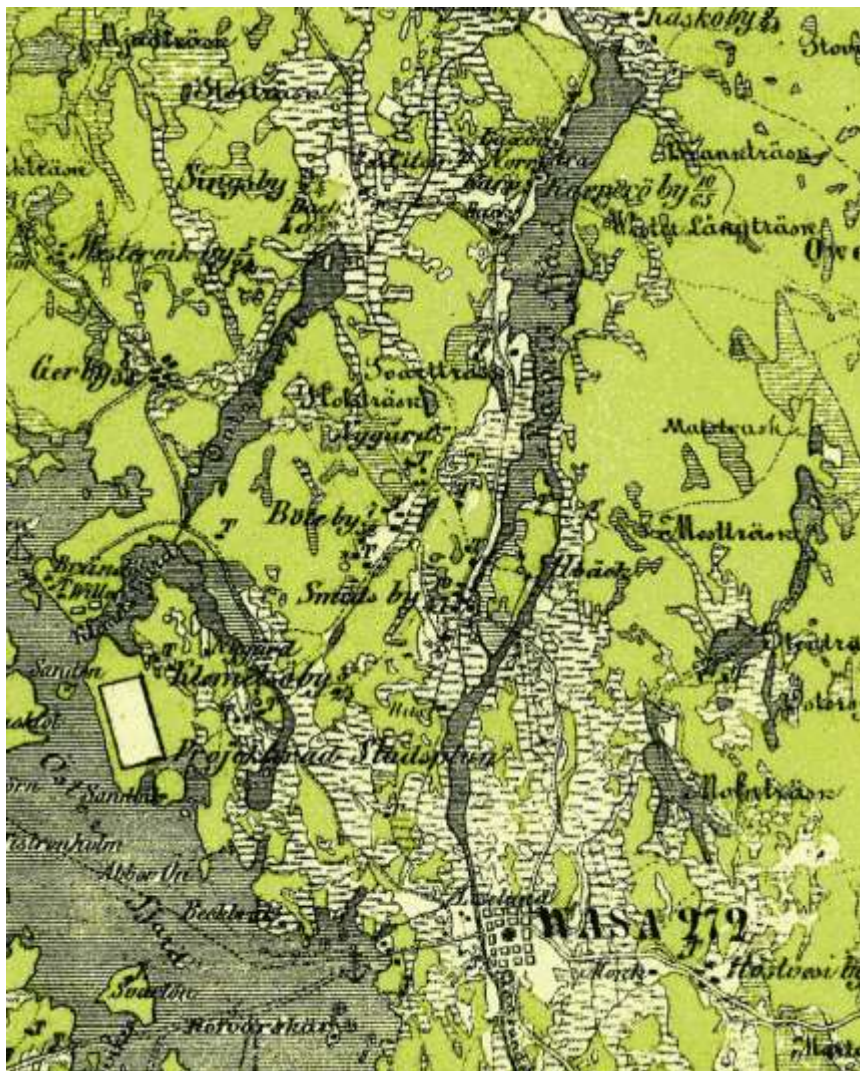
Vuoden 1556 maajaossa tilallisten kesken jaettiin viljelysmaat. Vuonna 1558 kylässä oli 8 veroja maksavaa talollista.

1600-luvun lopulla Sepänkylässä päättyi maanmittaustoimitus ja palstajako, jolloin talot saivat nimensä ja numeronsa:

Storgård n:o 1, Kronman n:o 2, Gädda n:o 3, Pått n:o 4, Lustig n:o 5, Holm n:o 6
Skiälsko tai Norrgård n:o 7, Smeds n:o 8, Näs n:o 9 sekä Råst n:o 10. /3/ /6/

Isojaon jälkeen, joka päättyi Sepänkylässä vuonna 1768, talollisia muutti aikaisemmin asuttamattomille alueille, ja kun isojaon hallitus lopetettiin vuonna 1902, oli kaikilla taloilla maa-alueita vanhoilla merenpohjilla Bränholmenilla, Pasnäsissä, Söderängarnan alueella sekä Kilskiftetillä(Kiilapalsta). Ihmiset, jotka eivät harjoittaneet maanviljelyä rakensivat talonsa vanhan kylän rajojen sisälle. Huutoniemellä ja Purolassa rakennettiin omakotitaloja maa-alueille, joita Sepänkylässä sijaitsevat tilat myivät. Nämä alueet ovat nykyään Vaasan kaupunginosia. /6/

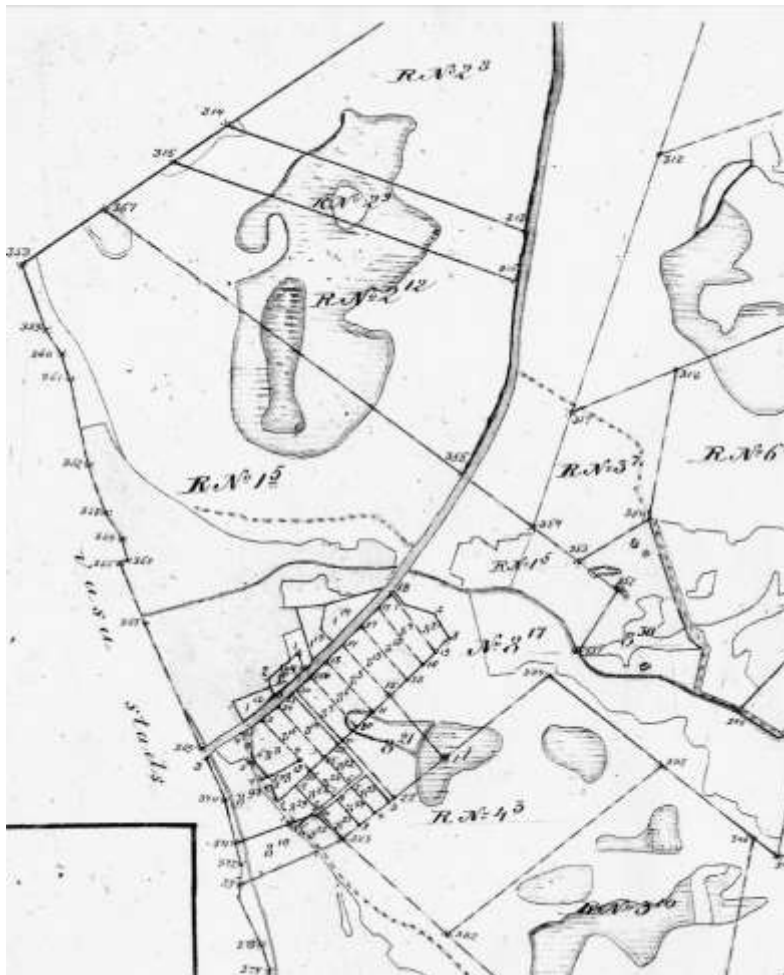
Sepänkyläntie on vanha tie, joka rakennettiin kun 1700-luvun lopulla kaivattiin tietä kaupunkiin. Tie suunniteltiin vuonna 1757, ja rakennettiin ja otettiin käyttöön 1787. /3/

Vuosina 1898-1900 tehdyssä kartassa näkyy vähäistä asutusta.

Vuoden 1919 kartasta voidaan jo päätellä, että Purolan alueen asutus alkoi hiljalleen kehittyä. Purolan alue oli jaettu tiloihin ja palstoihin, joiden talot sijaitsivat Sepänkylässä. Purolan nykyisellä alueella oli arviolta kahden eri kantatilan palstoja vuonna 1919. Eniten palstoitettu oli Smedsin kantatila numero 8. Lisäksi oli palstoitettu Storgårdin taloa n:o 1. Purolassa palstoja oli myös Kronmanin talolla n:o 2, Gäddan talolla n:o 3 sekä Pättin talolla n:o 4. Palstalla 8-30, Purolan itäpuolella sijaitsi Marielundin tila.

/Kartta1//Kartta2/

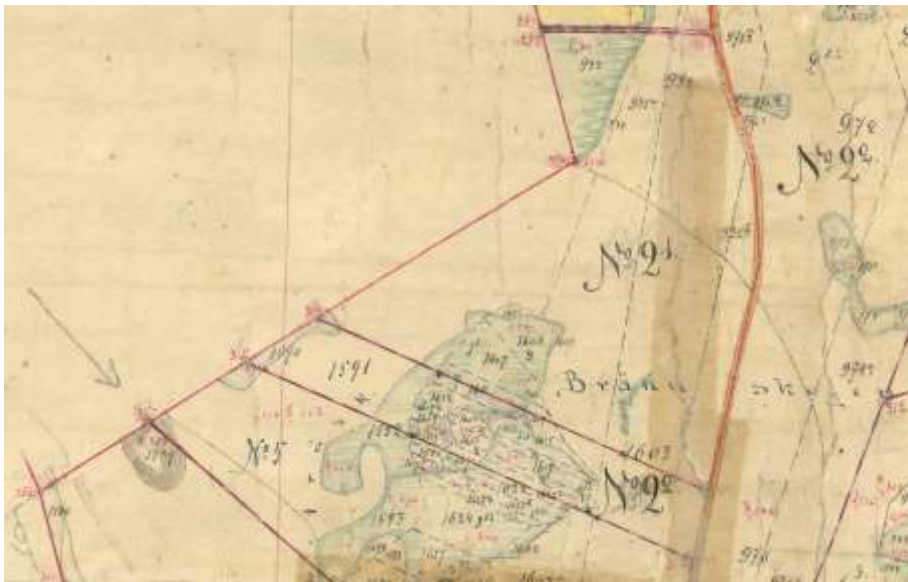

Ote vuoden 1919 kartasta. Vaasan maakunta-arkisto.

Kartta1.

Purolan alueella näkyy kartoissa myös suuri suoalue, joka oli 1898-1900 karttaan palstoitettu pieniin palstoihin. Pohjanmaan maakuntamuseon maakuntamuseotutkija Kaj Höglundin mukaan suota käytettiin viljelysmaana. Alueella viljeltiin heinää karjaa varten, ja mahdollisesti alueella laidunsi myös talollisten karjaa. Kyseistä suota kutsutaan vuoden 1898-1900 kartassa nimellä Djupträsk. Suon ja harjanteen takana oleva pieni vesistö on nimeltään Starträsk. Suon itäpuoleista aluetta (Sepänkyläntien ympäristöä), Sepänkylän eteläistä osaa, kutsuttiin Brännbackeniksi- Brännskogeniksi, jossa luultavasti oli jo asutusta kauan ennen kuin tulipalo tuhosi alueen 1800-luvun alkupuolella. Tämä suuri tulipalo on antanut nimensä kyseiselle alueelle.

/6/ /Kartta2/

Ote 1898-1900 kartasta. Purolan pohjoispuolen suoalue, Djupträsk.

Itäpuolella Brännskogen. Maanmittauslaitos. Pohjanmaan maanmittauslaitos. Kartta2.

Ote 1898-1900 kartasta. Purolan alue. Ylhäällä Djupträsk, punaisella nykyinen Sepänkyläntie. Kartassa näkyy myös Purolan alueella virranneet ojat. Maanmittauslaitos. Pohjanmaan maanmittaustoimisto. Kartta2.

2.3 Maantieteellisten muutosten vaikutus elinkeinoihin

Sepänkylän alue on muuttunut paljon 1500- luvulta.

Suurin maisemaa muokkaava tekijä on ollut maankohoaminen, sillä 1500-luvun alussa Sepänkylä oli vesistöjen ympäröimä. Tämän voi havaita myös vuoden 1856 kartasta. 1500-luvulla Sepänkylän saari oli pohjois-etelä suunnassa noin 1,5 kilometriä pitkä ja leveys oli noin puoli kilometriä.

Karperöfjärdenin eteläisimmästä osasta kulkee Lågfjärdsbäcken nykyisen Sepänkylän itäisen osan läpi Vanhaan Vaasaan. Tämä vesiuoma on aikoinaan ollut tärkeä Sepänkylän maataloudelle.

Vesialuetta Sepänkylästä kohti Karperön kylää kutsuttiin Smedsby fjärdeniksi, ja sieltä Vanhakaupungintien (Gammelstadsvägen) alueelle laskevaa vesistöä on

kutsuttu Smedsby strömiksi. Aluetta Sepänkylän rajalta etelään päin kutsuttiin Lågfjärdeniksi. /6/

1898-1900 kartassa Purolan alue Sepänkyläntien pohjoispuolella oli nimeltään Bobäks ängen –Purolan niitty ja Sepänkyläntien eteläpuolella Långviks ängen-Pitkälahden niitty. /Kartta2/

1500-luvulla kalastus oli tärkein elinkeino Sepänkylän talollisille. Maataloustuotteiden myynnistäkin on tietoa. ”Olof Mattson Sepänkylästä ” vei vuosina 1585 ja 1586 jyviä, voita ja kalaa Tallinnaan (Reval). Sepänkylän maanmittauskartassa (Jonas Cajanus) näkyy, kuinka noin 30 metriä pitkä venelaituri on piirretty Smedsby strömille. Noin 50 metriä pitkä silta johti yli Smedsby strömin, hieman etelämpänä nykyisestä Kokkolantien ja Vanhan Karperöntien risteyksestä. /6/

Vuosisatojen kuluessa on kylän maantiede muuttunut huomattavalla tavalla. Alueet, joissa ennen kalastettiin, ovat maankohoamisen vaikutuksesta muuttuneet viljelymaiksi. Sepänkyläläiset valittivat 1700-luvun puolivälissä, että Lågfjärdenin vesi oli laskenut niin matalalle, että heidän täytyi lopettaa nuottakalastus.

Niistä ajoista lähtien on kalastus elinkeinona kylän rajojen sisällä loppunut. Yksittäiset henkilöt jatkoivat vielä 1900-luvullakin kalastusta keväisin kylän vesistöissä. /6/

Pitkin Sepänkylän rajaa (Purolan rajaa) kulki oja, jota käytettiin apuna maanviljelyksessä. Jussi Kankaan mukaan Purolan ojasta olisi mahdollisesti myös kalastettu, mutta varmuutta asiasta ei ole. Oja on voinut kyllä toimia kalastusreittinä alueen silloisille suuremmille vesistöille. Kankaan mukaan ojan varsille olisi aikoinaan rakennettu kalastusaittoja; siitä alueen vanha nimitys, Bodbäck (bod=aitta). Vuoden 1919 kartasta, jossa näkyy maapalstat, löytyy myös palstanimet Bodbäcksbacken ja Bodbäck parcell. Pohjanmaan maakuntamuseon maakuntamuseotutkijan Kaj Höglundin mukaan todennäköisintä kuitenkin on, että jos alueella on aittoja ollut, ovat ne liittyneet maanviljelykseen ja niissä on säilytetty viljaa ja heinää.

/13/ / Kartta1/

2.4 Elinkeinoja Purolassa

Elinkeinot muuttuivat vuosien saatossa kalastuksesta maanviljelyyn ja karjanhoitoon. Myöhempinä aikoina maataloudesta tuli monille palkkatyön rinnalla tehty työ. Vaasan kaupungin läheinen sijainti antoi aikaisempien vuosisatojen aikana mahdollisuuden työskennellä kaupungissa.

1900-luvun alkupuolella alkoi Sepänkylässä olla myös yrityksiä. Alueella harjoitettiin vihannesten viljelyä sekä kalkkunoiden, sikojen ja kanojen kasvatusta. Lisäksi alueella oli saha- ja myllytoimintaa, pärehöyläystä ja pajatoimintaa. Purolassa John Ahlbäckin tilalla oli meijeritoimintaa sekä kettutarha. Kalijärven uusi paja rakennettiin Purolaan noin vuonna 1930. Siellä valmistettiin kärryjen ja reen eri osia. Paja on oletettavasti sijainnut nykyisen kortteli 7:n tontilla numero 5 (Sepänkyläntie 49), aivan Sepänkyläntien vieressä.

Purolassa oli myös Syreniuksen leipomo sekä Anttilan kauppa. Leipomo sijaitsi osoitteessa Sepänkyläntie 50, ja rakennukseen siirtyi myöhemmin 1960-luvulla Kotileipomo Hämäläinen. Anttilan kauppa sijaitsi osoitteessa Laaksotie 1. Lisäksi tiedetään, että osoitteessa Sepänkyläntie 103 toimi aikoinaan Työväen Osuuskauppa, myöhemmin Mekka-baari ja että osoitteessa Sepänkyläntie 58 toimi K-kauppa. Kettutarhoja tiedetään olleen osoitteessa Paukkulantie 14 sekä nykyisen Repolankadun ja Voimakadun risteyksen läheisyydessä. Kettutarhauksesta on Repolankatu saanut nimensäkin. /3/

2.5 Purolan ampumarata

Purolassa toimi ampumarata 1880-luvulta 1980-luvulle. Jussi Kankaan mukaan ampumarata perustettiin vuonna 1885 ja sen rakensi Wasa Jagtförening r.f. Ampuma-alue siirtyi myöhemmin Vaasan Suojeluskunnalle, joka rakensi alueelle hirsirakenteisen suojeluskuntatalon arviolta 1920-luvulla. Vuosien 1944-1945 vaihteessa, jolloin suojeluskunnat piti välirauhansopimuksen perusteella lakkauttaa, maaomaisuus oli joutumassa valtiolle. Silloin maat osti vuonna 1928 perustettu J. E. Rintasen ampumaurheilun tuki ry yhdessä Huolto- ja

kulttuurisäätiön kanssa. Alueella oli kaksi pistoolirataa ja kaksi kiväärirataa. Pistooliradat (25 m ja 50 m) sijaitsivat lännempänä ja kivääriradat (50 m ja 300 m) idempänä peräkkäin. Aluetta hallitsi toiminnan loppuun saakka Vaasan Ampujat ry, joka yhdistyi Vasa Skyttegilletin kanssa. Radan omisti edelleen J. E Rintasen ampumaurheilun tuki ry.

Ampumaratatoiminta jatkui 1982-1983 saakka, jolloin Vaasan kaupunki osti alueen. Toiminta lopetettiin turvallisuussyistä. Tämän jälkeen alue on ollut pääosin luonnontilassa. 1990-luvulla kaupunki rakensi kevyen liikenteen väylän alueen kautta ja alueen eteläpäähän Purolan Kyläyhdistys on tehnyt leikkipaikan. Ampumarata- alue on puhdistettu saastuneista maista. Alueella sijainneet ampumakatokset on purettu ja hirsinen suojeluskunnantalo purettiin ja siirrettiin vuonna 1985 Gerbyn niemeen puolustusvoimain omistamalle alueelle Kiltataloksi. Ampumarata- aluetta kutsutaan Paukkulaksi, ja toiminta on antanut nimensä myös Paukkulantielle. Kts.Liite.

3. PUROLAN KULTTUURIYMPÄRISTÖLLISET OMINAISUUDET

3.1 Rakennukset

3.1.1 1800-luvun rakennukset

Purolassa ei ole juurikaan säilynyt 1800-luvulla rakennettuja rakennuksia. Kiinteistötietojen perusteella havaittiin, että yksi rakennus on rakennettu vuonna 1800.

1800-luvulla vallitseva rakennustyyli oli uusklassismi, jonka tyylipiirteitä ovat muun muassa loiva harjakatto sekä kuusijakoiset ikkunat. Pystyrimalaudoituksen ohella suosittiin vaakalaudoitusta. /1//2/

Purolassa sijaitseva vanha rakennus on puutalo, lisäksi pihapiirissä on ulkorakennus ja vanha kaivo. Rakennusta on vuosien mittaan remontoitu. Siihen on lisätty poikkipääty sekä poikkipäätyyn on rakennettu vielä kuisti. Lisäksi ikkunoita on uusittu. Katteena on saumattu pelti jalkarännillä.

Vanhan osan perusta on ajanjakson tyyliin luonnonkiveä. Lisäosien perusta on betonia.

Pellervonkatu 13, 23-4-3

3.1.2 1900-1920 –luvun rakennukset

Purolan alueella on useita 1900- 1920 –luvuilla rakennettuja taloja. Vuosisadan vaihteesta noin 1920- luvulle ulottuva jugend- tai kansallisromanttinen rakentaminen oli jo tyyliltänsä melko pelkistettyä. Purolan rakennuksia tutkiessa on havaittavissa rakennusten hillitty koristelu, joskin komeimpia rakennuksia on koristeltu hieman runsaammin.

Vuorauksessa suosittiin vaaka- tai pystylaudoitusta sekä osiin jaoteltuja, listoitettuja julkisivuja, joissa laudoituksen suunta vaihtelee.

Katot ovat tyypillisesti harjakattoja, katteena oli saumattu peltikate jalkarännillä. Purolan rakennuksissa kyseinen kattomuoto ja kate ovat yleisimmät.

Jugendrakennusten väriskaala on yleisimmin vaalea. Keltaisia ja vihreitä sävyjä suosittiin, kuten myös ruskean eri vivahteita. Tämän voi havaita myös Purolassa kyseisen aikakauden rakennuksissa.

Puutalojen ikkunanpuitteet maalattiin usein huomattavasti tummemmilla punaisilla tai vihreillä värisävyillä. Ikkunat olivat puurakenteisia ja muodoltaan T-mallisia. /1//2/

*Sepänkyläntie 56,
23-4-16*

*Laaksotie 3,
23-8-2*

Sepänkyläntie 57

Ensimmäinen maailmansota pulakausineen muodosti ratkaisevan käännekohdan, jonka jälkeen niukasti koristeltu, säännöllinen klassismi tuli valtaan.

1920-luvun klassismin aikakaudella suosittiin t-mallisten ikkunoiden ohella myös kuusiruutuisia ikkunoita ja julkisivulaudoituksessa suosittiin pystyrimalaudoitusta vaakalaudoituksen ohella. Tähän syynä oli arkkitehtien laatimat tyyppitalojen piirustukset. Kuusiruutuiset ikkunat olivat myös pulakauden vaatimus.

Ovet olivat puurakenteisia, perinteisiä maalattuja peiliovia. Ovia voitiin myös koristella orgaanisin aihein. /1//2/

*Keskuskatu 41,
23-4-1*

*Vakkurintie 102,
2:192*

*Sepänkyläntie 42,
23-3-11*

Yleisiä värejä aikakaudella olivat okrankeltainen, pompeijnpunainen, roosa ja harmaan eri sävyt. Nurkka- ja vuorilaudoat maalattiin vaaleammalla sävyllä.

Valkoisin listoituksin osiin jaettu julkisivu, jossa pysty- ja vaakalaudoitusta. Sekä kuusiruutuisia että t-ikkunoita, joiden vuorilaudat koristeltu hillitysti.
Keskuskatu 41, 23-4-1, rakennettu 1920

Valkoisin listoituksin osiin jaettu julkisivu, jossa laudoituksen suunta vaihtelee. Pääikkunatyypinä t-ikkuna.
Sepänkyläntie 50, 23-4-20, oletettavasti rakennettu 1900-luvun alkupuolella.

Purolassa on eräs rakennus, joka on rakennettu vuonna 1932. Se edustaa tyyliltään jugendia. Rakennus on pohjaltaan neliön muotoinen ja siinä on aumakatto saumatulla peltikatteella. Katolla on myös kolmion muotoisia frontoneja. Talo on aikoinaan ollut hirsirakennus, mutta se on myöhemmin vaakalaudoitettu. Rakennus on maalattu vihreällä, mikä on sopiva, aikakaudelle tyypillinen väritys. Kuisti on rakennettu umpeen. Jäljellä on vanhasta avokuistista kuva, jonka talon rakennuttaja, Sanni Mäki, on aikoinaan teettänyt.

1. Julkisivu

2. Vasemmalla entinen avokuisti

Piirustus rakennuksesta, vielä avokuistillinen
Laaksotie 3, 23-8-2

3.1.3 1930- ja 1940-luvun rakennukset

Funktionalismi, joka kehittyi 1920-luvun lopulla, korosti menneisyydestä vapautumista sekä ilman, valon ja tilan tarvetta. Aukotukseltaan epäsymmetriset ja hyvin pelkistetyt, valkoiseksi rapatut julkisivut, tasakatot ja sileät seinäpinnat olivat funkista tyypillisimmällään.

1940-luvulla tyyli pehmeni. Harjakatto yleistyi jälleen. Katteena säilyi saumattu pelti ja lisäksi huopakate. Kivipinnat roiskemaalattiin tai hierrettiin ja värikyseen tuli valkoisen lisäksi harmaan ja beigen sävyjä.

1930-luvulta lähtien puutaloja vuorattiin pystylaudoituksella, joka 1950-luvulla muuttui vaakalaudoitukseksi. Julkisivut maalattiin öljymaaleilla vaaleiksi ja ikkunapuitteet tummilla perusväreillä. /1/

Purolassa ei tyypillistä funktionalismia edustavia rakennuksia juurikaan ole, ainoana 30-luvun rakennuksena funkista edustaa rakennus osoitteessa Sepänkyläntie 152. Rakennuksessa on matala aumakatto, ja rakennus on valkoiseksi rapattu. Myös ikkunat edustavat funkista tumman vihreine puitteineen.

Sepänkyläntie 152, 2:118

Ohessa otteita muista 30-luvun ja 40-luvun alun rakennuksista Purolan alueella. Kuten kuvistakin voi päätellä, rakennukset eivät edusta yhtenäistä rakennuskulttuuria, vaan poikkeavat tyyliltään huomattavasti. Kaksi alinta rakennusta edustavat tyypillisen maalaistalotyylin jatkumoa, kun taas muiden rakennusten tyyliä on vaikea arvioida. Mahdollista on, että osa rakennuksista edustavat ruotsalaista tyypitalorakennusta.

Vakkurintie 116, 2:93, v. 1938

Sepänkyläntie 67, 2:95, v. 1938

Vakkurintie 106, 2:98, v. 1936

Vakkurintie 112, 2:96, v. 1941

Albertintie 142, 2:91, v. 1938

Albertintie 148, 2:414, v. 1940

3.1.4 Jälleenrakennuskausi 1945-1949

Suomi koki raskaat sotavuodet 1939–1945. Sodan jälkeen oli aloitettava jälleenrakennustyö. Oli rakennettava uusia koteja kotinsa menettäneille. Samalla kun maata rakennettiin uudelleen Suomen oli maksettava Neuvostoliitolle suuret sotakorvaukset. Suomi oli köyhtynyt ja miltei kaikesta oli pulaa. Jälleenrakennuskauden tyypillisin rakennus on puolitoistakerroksinen, melko kuutiomainen omakotitalo. Sellaisia rakennettiin joka puolelle Suomea, niin maaseudulle kuin kaupunkeihin. Yleisesti niitä kutsutaan rintamamiestaloiksi. Rakennustyön helpottamiseksi monet arkkitehdit suunnittelivat tyyppitaloja, joiden arkkitehtuurissa otettiin huomioon pula- ajan asettamat vaatimukset. Tavallisin tyyppitalo oli 1½-kerroksinen yhden perheen harjakattoinen omakotitalo. Talon keskellä oli savupiippu, jonka ympärille muodostui neljä saman kokoista huonetta: porstua, keittiö ja kaksi asuinhuonetta. Ullakolla oli kaksi kamaria, jotka usein rakennettiin valmiiksi vasta myöhemmin. Useimmat talot olivat pohjapinta-alaltaan 50-60 m². Myöhemmin rakennettiin myös pohja-alaltaan 80 neliön taloja. /8//10/

Vuoden 1941 jälkeen, ennen jälleenrakennuskautta rakennettuja taloja on Purolassa 4. Kaikki kyseiset rakennukset sijaitsevat asemakaavoittamattomalla alueella, joka liitettiin Vaasaan vuonna 1973.

Jälleenrakennuskauden aikana, vuosina 1945-1949 rakennettuja taloja löytyy Purolasta 7 kappaletta.

*Gunnarintie 160, 2:434, v.
1945*

*Kytösavuntie 140, 2:139, v.
1950*

*Sepänkyläntie 103, 2:123, v.
1947*

*Sepänkyläntie 154, 2:121, v.
1943*

Maatalousministeriön asutusasiainosaston tyyppipiirustusten työselitys tunki vain peiterimalaudoituksen sekä makaavan ponttilaudoituksen. Sodan jälkeen peiterimavuori koettiin pian vanhanaikaiseksi. Hieman romanttista ilmettä tavoiteltiin mahdollisimman leveällä pystylaudoituksella. Myös vaakasuora limilaudoituksen näköinen viistopintainen puolipontti oli runsaasti käytetty laudoitustapa. /1/

Jälleenrakennuskauden tyypillinen ikkunamalli on lähes neliön muotoinen, kaksijakoinen ikkuna, joka on jaettu kapeaan tuuletusosaan ja yhteen leveämpään osaan. Muita aikakaudelle tyypillisiä ikkunamalleja ovat kolmijakoiset ikkunat, joiden osat ovat saman kokoisia sekä kolmijakoinen ikkuna, jossa keskimmäinen osa on leveämpi kuin molemmilla sivuilla olevat osat.

3.1.5 Rakennukset 1950-luvulla

1950-luvulla pula helpotti ja rakennusmateriaaleja oli helpompi saada. Talojen pohjan pinta-ala kasvoi, jyrkkä kattomalli loiveni, ikkunat tehtiin suuremmiksi ja niitä oli enemmän.

Talon sijoittaminen tontille muuttui. 1940-luvulla talot rakennettiin yleensä tontin laitaan niin, että sisäänkäynti oli pihan puolelta. Näin koko tontti jäi suojaisaksi pihamaaksi, jolla oli kasvimaata, omenapuita ja marjapensaita. Monilla oli kotieläimiäkin. 1950-luvulla talot alettiin sijoittaa niin, että pääovi tuli tien puolelle. Piha-alue jakautui näin edustavampaan ja julkisempaan etupihaan ja suojaisempaan takapihaan. /8/

Samat ikkunamallit kuin jälleenrakennuskaudella ja harjakattoisuus olivat edelleen tyypillisiä rakennusten ominaisuuksia. Rapatut julkisivut olivat yleisiä.

Purolassa on useita 50-luvulla rakennettuja taloja, joiden julkisivut on rapattu jossakin vaiheessa, peittäen näin puurakenteen. Myös alunperinkin rapattuja julkisivuja löytyy. Lisäksi puista julkisivua on peitetty myös mineriittilevyillä tai muilla vastaavilla.

Pienkerrostalo, rakennettu vuonna 1956. Pasmatie 117. 2:147

Tyypillistä 50-luvun rakentamista. Rakennettu vuonna 1956. Pellavatie 145. 2:222

Pienkerrostalo, rakennettu vuonna 1957. Sepänkyläntie 157, 2:265

Puurakentamista 50-luvulla. Rakennettu vuonna 1957. Kytösavuntie 138, 2:140

Puutalo, rakennettu vuonna 1957. Purolantie 4, 23-8-5

Mineriittilevyillä peitetty rakennus. Rakennettu vuonna 1955. Pellavatie 149, 2:215

3.1.6 Rakennukset 1960-luvulla

1960-luvun kuluessa arkkitehtuurissa ja rakennustekniikassa tapahtui suuria muutoksia. Muutokset näkyivät myös asuntorakentamisessa. Omakotitaloissa siirryttiin miltei kokonaan yksikerroksiseen talotyyppiin.

1960-luvulla rakennettiin enimmäkseen yksikerroksisia asuintaloja. Talon pohjamuoto oli vapautunut savupiippukeskeisyydestä, katto loiventunut ja matalaperustus otettu käyttöön. Vuosikymmenen alkupuolen taloissa oli yleensä vielä kellarikerros, johon sijoitettiin sauna, varastotiloja ja ruokakellari. Myös elämäntyyli ja uudet tekniset mahdollisuudet muuttivat asumista. Kellarittomat asuintalot tulivat suosituimmiksi, kun ruokatalous muuttui ja alettiin hankkia kylmiöitä ja pakastimia.

1960-luvulla ihasteltiin matalaa linjakkuutta ja pyrittiin rakennustyyppiin, joka ajan ajatusten mukaan sopi hyvin suomalaiseen maisemaan. Huippu saavutettiin 1960-luvun lopulla ja 1970-luvun alussa. Silloin talot perustettiin hyvin matalalle kivijalalle ja katto rakennettiin tasakatoksi.

Valtaosa pientaloista rakennettiin edelleen puusta. 1950- ja 1960-luvun vaihteessa myyntiyhtiö Tiilikeskus Oy julkaisi Jukola-talosarjan ensimmäiset mallipiirustukset. 1960-luvun loppupuolella alettiin markkinoida Sampo-sarjaa. Uudet mallipiirustukset tekivätkin tiilitalot varsin suosituiksi. /8/

*Tiilitalo 60-luvulta. Rakennettu vuonna 1965.
Palomäentie 121, 2:195*

3.2 Otteita Purolassa sijaitsevista rakennuksista

3.2.1 Kuistit

Purolasta löytyy vanhoja rakennuksia, joista suurimmissa ja komeimmissa 1900-luvun alkupuolella rakennetuissa taloissa on kauniit kuusikulmaiset kuistit.

Keskuskatu 41, 23-4-1

Laaksotie 1, 23-8-3

*Sepänkyläntie 50,
23-4-20*

*Sepänkyläntie 42,
23-3-11*

Kansanrakennuksessa kuisteja alettiin rakentamaan vasta 1800-luvulla; siihen saakka oven edessä oli vain laakea kivi, ja ovi aukeni sisäänpäin.

Kuistimuoti lähti ruotsinkieliseltä Etelä- Pohjanmaalta, missä sotilasvirkatalojen mallin mukaan myös maalaistaloja alettiin koristaa kuistein. Yksinkertaisimmillaan kuisti oli tolppakatos oven edessä, mutta sitä kaunistettiin lisäämällä penkkejä ja veistämällä tolppia ruotsalaisten esikuvien mukaan. Myös empiren muotoja käytettiin, mutta sveitsiläistyyli vinotukineen ja kiehkuroineen oli kuin luotu kuisteja varten.

Vuosisadan lopulla kuisti muuttui Länsi- Suomessa umpinaiseksi, ja siihen nikkaroitiin tavallisesti vinoruutuikkunoita. 20- luvulla otettiin käyttöön vanha talonpoikainen avokuisti, josta tehtiin hyvin jyrkät tai ruotsalaismalliset. Pystypinna- tai vinoristikokaiteet olivat yleisiä. Funktionalismi ei suosinut kuisteja, mutta jälleenrakennuskauden taloihin suunniteltiin pienet avokuistit, jotka jo silloin pyrittiin rakentamaan lasikuisteina. /5/

Umpinainen kuisti, Vakkurintie 102, 2:192, v. 1926

3.2.2 Ulkorakennukset

Talousrakennukset ovat olennainen osa Purolan puutalojen pihapiiriä. Varaston ja ulkokäymälän ohella pihapiiriin saattoi kuulua niin talli kuin navettakin.

Asuinrakennukset ovat olleet koristeellisempia, ajan tyylin mukaan rakennettuja, kun taas talousrakennukset edustavat yksinkertaista mutta selkeää arkkitehtuuria. Talousrakennuksille ominaista on puurakenne, harjakatto ja luukut oviaukkojen yläpuolella. Punamallatut seinät ja keltaiseksi tai harmaiksi maalatut luukut olivat käytetyin väriyhdistelmä. /1/

Sepänkyläntie 62b, 23-42-1

v. 1925

Vakkurintie 102, 2:192

v. 1926

Pellervonkatu 13, 23-3-11

Keskuskatu 41, 23-4-1

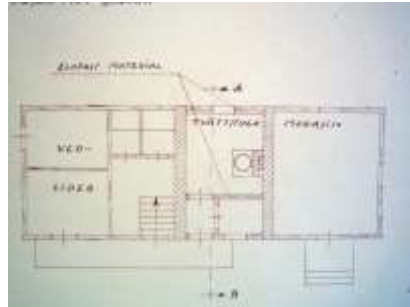
v. 1920

Sepänkyläntie 42, 23-3-11

v.1904

Ohessa vanhat piirustukset rakennuslupaa haettaessa. Rakennusvalvonnan dokumenttien mukaan Georg Back haki vuonna 1948 rakennuslupaa asuintalolle ja vuonna 1939 ulkorakennukselle osoitteeseen Sepänkyläntie 62b.

Ulkorakennuksen piirustukset vuodelta 1939. Vaasan kaupungin rakennusvalvonta.

3.3 Muut rakenteet

Muita tyypillisiä pihapiirin rakenteita asuin- ja piharakennusten ohella ovat kiviaidat, kivipengerrykset sekä kaivot. Myös pihojen vanhat puut ovat osa menneisyyttä.

3.3.1 Kiviaidat ja –pengerrykset

Aita. Sepänkyläntie 50, 23-4-20

Kiviaita. Keskuskatu 41, 23-4-1

Kiviaita. Keskuskatu 41, 23-4-1

*Kivipengerryks. Sepänkyläntie 42,
23-3-11*

Kiviaita. Vakkurintie 116, 2:93

Kiviaita. Vakkurintie 112, 2:96

Kiviaita. Pellavatie 137, 2:439

Kiviaita. Sepänkyläntie 155b, 2.251

*Vanhoja pihakoivuja, oikealla puolella kulki aikoinaan tie.
Sepänkyläntie 42, 23-3-11*

*Vanhan portin pylväät. Vakkurintie 116,
2:93*

*Lehmukset toivottaa
tervetulleeksi. Sepänkyläntie 67,
2:95*

*Vaahterat porttipuina.
Sepänkyläntie 150, 2:119*

Lehmus, Sepänkyläntie 67, 2.95

3.3.2 Vanhat kaivot

Keskuskatu 41, 23-4-1

Pellervonkatu 13, 23-4-3

Sepänkyläntie 122, 2:97

Sepänkyläntie 67, 2:95

Kytösavuntie 140, 2:139

LÄHTEET

1. Andersson Katarina, Kujala Marketta, Lång- Kivilinna Gunilla, Vaasan kaupunki 2005. Vaasan 8. ja 9. kaupunginosan rakennustapaohjeisto. Vaasa. Arkkitehtitoimisto Gunilla Lång- Kivilinna.
2. Kaila- Pietarila- Tomminen 1987. Talo kautta aikojen -julkisivujen historia. Rakentajain Kustannus Oy. Jyväskylä. Gummerus Oy.
3. Krohn Helena, Smedsby Hembygdsinventeringsgrupp 1987. Heimsmida: Smedsby I gången tid. Smedsby Hembygdssällskap. Vasa. Fram.
4. Lounatvuori Irma, Putkonen Lauri 2001. Ympäristöministeriö, Museovirasto. Rakennusperintömme -kulttuuriympäristön lukukirja. Rakennustieto Oy. Hämeenlinna. Karisto Oy.
5. Pajula Pirkko 1983. Puuarkkitehtuuri. Rakentajain Kustannus Oy. Jyväskylä. Gummerus Oy.
6. Smedsby Hembygdsförening r.f 2002. Smedsby 1940-2002 -Från bysamhälle till kommuncentrum. Vasa. Arkmedia.
7. Vaasan kaupunki, kaupunkisuunnitteluvirasto, yleiskaavaosasto 1990. Viheralueiden hoito. Vaasa.
8. www.jalleenrakennuskausi.fi
9. www.nba.fi/fi/rakennukset
10. www.nba.fi/puukausi/index9.html
11. <http://www.vaasa.fi/Default.aspx?id=384909> taulukko: alueet, ikäryhmät, kielet
12. www.vaasalaisia.info/index.php?/archives/58-Edvin.html

13. [www.vaasalaisia.info/vaasapedia/index.php/J.Kangas: Purola - Bob%C3%A4ck](http://www.vaasalaisia.info/vaasapedia/index.php/J.Kangas:_Purola_-_Bob%C3%A4ck)
14. www.ymparisto.fi/default.asp?node=232&lan=fi
15. www.ymparisto.fi/default.asp?node=1107&lan=fi
16. www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=122616&lan=FI

KARTTALÄHTEET

1. ”Karta i 2 delar öfver Smedsby by i Mustasaari socken –upprättad vid länslandmäterikontoret i Vasa län år 1919 för att användas vid granskning af egodelningar” Vaasan maakunta-arkisto. Vaasan hovioikeus, Mustasaari VHO, muut kartat N:O 58 (1)’L175
2. . ”Karta i tre delar öfver Smedsby by i Mustasaari socken, Korsholms härad och Vasa län 1898-1900. Maanmittauslaitos. Pohjanmaan maanmittaustoimisto. MML1 Korsholm 19:63.
3. ”Karta utvisande en del ägor öfver Vasa stads omgivning Gerby, Böle och Smedsby byar i Korsholms socken och Vasa län. Hör till inkorporeringsfrågan år 1935, kartadel 2.” Vaasan kaupungin keskuskusarkisto. A3515 a- d, c1 & c2.
4. Kartta vuodelta 1856. Maanmittauslaitos. Pohjanmaan maanmittaustoimisto.
5. Kartta vuodelta 1922. Maanmittauslaitos. Pohjanmaan maanmittaustoimisto. 1331